

EFFeCT

European Methodological
Framework for Facilitating Teachers'
Collaborative Learning

Kálmán Orsolya – Rapos Nóra: A pedagógusok együttműködő tanulásának tapasztalatai a három hazai pilotban

Tartalom

1. Az értékelés céljai, folyamata és eszközei	2
2. A szakmai közösség és egyes tagjainak céljai a pilot elején és végén	3
2.1. A pilotok szakmai céljai (pedagógus közösségre és tanulókra vonatkoztatva)	4
2.2. A szakmai célok koherenciája – az egyéni és közös célok összehangolása	5
3. A tanulás és együttműködés értelmezése	6
4. Az együttműködő tanulás támogatása	10
4.1 A pedagógusok bevonása	10
4.2. A résztvevőkhöz igazított tevékenységek a kollaboratív tanulás érdekében	11
4.3. Az együttműködő tanulás támogatásának kiemelt eleme: a visszajelzések és reflexiók szerepe	11
4.4. Az online felületek szerepe az együttműködő tanulásban	13
4.5. A facilitátorok szerepértelmezései, lehetőségei	14
5. A program beágyazódása, fenntarthatósága és kapcsolata a pedagógusok intézményi munkájával	16
5.1 A pilotok eredményességének értelmezése	16
5.2 A pilot során tanultak és a tanulási tapasztalatok intézményi megosztása	17
5.3 A pilotban tanultak fenntartásának lehetőségei, a megosztáshoz szükséges támogatás	19
6. Az együttműködő tanulást támogató és nehezítő elemek a hazai pilotok tapasztalatai alapján .	20
7. Felhasznált irodalom:	21

1. Az értékelés céljai, folyamata és eszközei

Az értékelés során vállalkoztunk egyrészt a *Methodological Framework (MF)* szempontrendszer szerinti vizsgálatra, másrészt a három pilot sajátos céljainak és megvalósulásának elemzésére, valamint a tanári együttműködő tanulás értelmezésének, tapasztalatainak és ezek változásának értékelésére. Az értékelés eredeti részletes tervét az 1. számú melléklet tartalmazza.

Az értékelés folyamata és a használt értékelési eszközök rendszere a következőképpen alakult (részletesebben az eszközöket ld. az 1. számú mellékletben):

	2016. november – 2017. február	2017. február – augusztus	2017. szeptember – 2018. január
a pedagógusok szakmai közössége	kérdőív kérdőív MF	Kérdőív kérdőív MF	Kérdőív kérdőív MF
koordináló, pilot indító csoport	interjú		Interjú
EFFeCT projekt team			Interjú
Online felület, projekt anyagok	dokumentumelemzés, tartalomelemzés	dokumentumelemzés tartalomelemzés	dokumentumelemzés tartalomelemzés

1. Táblázat: Az értékelés folyamata, eszközei

Az értékelés három fő forrásra támaszkodik: az egyes pilotok koordinátoraival készített interjúkra, a pedagógusokkal készített kérdőívekre, valamint a pilot során használt online felületek használatának vizsgálatára. Továbbá az elemzés épít a pilot során keletkezett dokumentumokra is, többek közt a koordinátorok által készített beszámolókra.

Az EFFeCT projektben résztvevő három hazai eset: 1) a Demokratikus Ifjúságért Alapítvány 2) a Partners Hungary LL programja és a 3) Tempus Közalapítvány által szervezett pilotok. A továbbiakban a rövidítéseket használjuk: 1) DIA 2) PH 3) TKA.

Az interjúkban a DIA részéről két koordinátor vett részt az interjúkon a háromból, a PH esetében 1 fő a háromból, a TKA-nál a projekt kezdetekor 2 fő, a projektzáráson pedig már csak egy fő vett részt. Az EFFeCT projektteamjével készített interjúban ketten vettek részt.

A kérdőíves vizsgálat első szakaszában a pedagógusokat kérdeztük az eddigi tanulási és együttműködési tapasztalataikról, valamint az együttműködő tanulás jellemzőiről, piloton belüli tapasztalataikról. A második szakaszban rövidítettünk a kérdőíven egyrészt azért, mert a pedagógusok számos állítással már a pilot elején magas szinten egyetértettek, így az eszköz által kapott eredmények nem differenciáltak elég jól, másrészt a hosszú kérdőív csökkentette a résztvevők kitöltési hajlandóságát. Továbbá tartalmi szempontból fontosnak tartottuk elmozdulni a pedagógusok iskolai gyakorlatában bekövetkező változások felé, hogy jobban megmutathatóvá váljon a fenntarthatóság, s az intézményi beágyazódás szempontja. A harmadik szakaszban megőrizve az első értékelés kapcsán bemutatott tartalmi elemeket a folyamat eredményeinek és a változás bemutatására törekedtünk, kiegészítve az iskolai beágyazódás követésével.

Pilot	Részvevők száma	1. Szakasz mintája	2. Szakasz mintája	3. Szakasz mintája
DIA	32	21	8	-
PH	39	22	12	9
TKA	30	28	24	14
Total	101	71	44	23

2. Táblázat: A kérdőíves vizsgálatokban résztvevő pedagógusok száma

Az első szakasz kérdőíves vizsgálat eredményei alapján 61 nő és 10 férfi vett részt a kérdőívek kitöltésében, az életkor szempontjából pedig minden korosztály jelen volt a résztvevők közt (ld. 3. táblázat). A 71 megkérdezett közül 47-en legalább egy kollégával érkeztek a pilotokba, s csak 24-en egyedül az iskolájukból.

	Pedagógusok száma	Százalék (%)
0-5 év	9	12,7
6-10 év	11	15,5
11-15 év	13	18,3
16-20 év	9	12,7
21-25 év	10	14,1
26-30 év	6	8,5
Több mint 30 év	12	16,9
Hiányzó adat	1	1,4
Összesen	71	100,0

3. Táblázat: A pedagógusok tanítási éveinek száma (n=71)

2. A szakmai közösség és egyes tagjainak céljai a pilot elején és végén

A projekt módszertani keretrendszere átfogó célként a pedagógusok kollaboratív tanulásának támogatását tűzte ki célul (Guidelines for designing pilot programmes, 2016). E keretben hangsúlyozta, hogy „a tanári kollaboratív tanulás során a résztvevők egy vagy több partnerrel közösen, **tudatos tanulási céllal létrejövő interakció során vesznek részt a folyamatban**, hogy szakmai tudásukat fejlesszék. A kollaboratív tanulás során a tudás ezeknek az interakcióknak az eredményeként jön létre, tehát az együtt-tanulás következményeként. A folyamat során megkülönböztethető az egyéni és a kollektív tanulási folyamat. ...” (vö. (Guidelines for designing pilot programmes, 2016, 5.o.). Ahogy a definíció is jelezi a tudatos cél megjelölése egyéni és csoportos szinten kiemelt jelentőségű volt a pilotok indulásánál, melynek azonosítására minden pilotvezető tudatosan készült.

2.1. A pilotok szakmai céljai (pedagógus közösségre és tanulókra vonatkoztatva)

A közös célok kialakítása, magának e tartalomnak és a folyamatnak együttes támogatása záloga a későbbi együttműködési tanulás folyamatainak alakulásának. Mindhárom **pilot jól körülhatárolt saját szakmai céllal indult**, melyek a pilot megkezdése előtt született tervekből jól azonosíthatóak:

“A pilot keretében szeretnénk a Digitális Módszertár (DM) köré egy olyan tanulóközösséget életre hívni, amelynek tagjait különböző offline és online módon támogatjuk abban, hogy módszertani repertoárjukat bővítsék az IKT-eszközök pedagógiaiilag beágyazott, kreatív használatában¹, amely a tananyag feldolgozásának új útjait teszi lehetővé. A pilot lehetővé teszi, hogy a részt vevő pedagógusok együttműködjenek, egymástól tanuljanak, közösen módszertani ötleteket adaptáljanak és/vagy fejlesszenek. (TKA, Pilotterv, 2016)

„Az EFFEKT projekt keretén belül megvalósítandó pilot programban kísérletet teszünk már működő – de szakmai szempontból felélesztésre szoruló – tanulóközösségek támogatására vagy adott esetben új tanulóközösségek generálására, illetve egy olyan tudástér létrehozására (offline és online), amely segíti a tanárok közötti tanulási célú együttműködést, tudásmegosztást és hálózatosodást. A pilot szakasz célja egyúttal a projekt során folyamatosan alakuló MF tesztelése, és a pilot szakmai tapasztalatainak, eredményeinek visszacsatornázása annak érdekében, hogy a projekt végén a keretrendszer véglegesítsük és annak gyakorlati felhasználhatóságáról ajánlásokat fogalmazzunk meg. (PH, Pilotterv, 2016)

“A kollaboratív tanulás eszközeivel kívánunk hozzájárulni a bevont pedagógusok sikeres egyéni és kollaboratív fejlesztési folyamatához úgy, hogy a konkrét fejlesztési terep az 50 órás kötelező IKSZ, mint egy lehetséges pedagógiai eszköz eredményes menedzselése, a diákok tanulási folyamatának tudatos megtervezése lesz.” (DIA, Pilotterv, 2016). Külön hangsúlyozzák célként ezen belül azt, hogy a résztvevők meg tudják határozni a saját tanulási céljaikat, és hogy „képesek legyenek ezek eléréséhez megtalálni a legmegfelelőbb eszközöket, módszereket, segítőket. A folyamatban erős hangsúlyt kap a közös értékek és célok mentén való elköteleződés, és aktív felelősségvállalás.” (DIA, Pilotterv, 2016).

A pilot **koordinátorok céljaiban mindig jelen van egy régebb óta képviselt, az adott piloton és konkrét szakmai közösségen túlmutató célrendszer**:

- TKA esetében a korábbi projektek (Alma a fán, Digitális módszertár) összefűzése
- A PH a Lépésről lépésre program megerősítése, karbantartása mellett a Lépésről lépésre országos szintű felélesztésére, megerősítésére is figyelt
- DIA az IKSZ gyakorlatának fejlesztésére vállalkozott

A projekt végén ez a szempont fontossá vált a tekintetben, hogy maga **a pilot vezetője miként tudott a saját személyes szakmai elköteleződésétől** (az adott pilotokban régebb óta képviselt célok) eltávolodni. Ahogy az egyik pilotvezető fogalmazott a nyitó interjúban:

...Kreatívan tudják használni a digitális eszközöket – ez kvázi ürügy, a szakmai közösség létrehozása a valódi cél.” (nyitó interjú, TKA)

Fontos szerepet játszott ebben a szakmai távolságtarásban az is, **hogya** az adott pilot vezetői **tudatosan a célok rendszerében gondolkodtak**, s ha tanulás támogatása is arra irányult, hogy e szintek közt a kapcsolatot tudatosan megteremtsék:

„...hagymahéj modell:

- külső: projekt cél=tanári kollaboráció
- alatta: pilot – keretrendszer – specifikusabb célok

¹ A pilot résztvevőinek közös tanulási célja

- maga: képzésen vesznek részt, 3 alkalom/nap
- a pedagógusok képesek legyenek saját célokat kitűzni, elfogadhatóvá, érthetővé tenni a közösségük számára
- IKT kapcsán vagy új alkalmazást ismerjenek meg, vagy elmélyítsék =eszközök” (nyitó interjú, TKA)

A projekt cél – kollaboratív tanulás – pilot szintű értelmezése kapcsán felmerült **a résztvevők előzetes tudásának, tapasztalatának értelmezése**. Ezt a pilotok különböző módon látták, s ennek alapján eltérő tanulási folyamatokat is építettek fel.

- nincs előzetes tudás a kollaboratív tanulásról, s maga a pilot téma is távolabbi a szaktanári léttől
- a résztvevőknek jelentős előzetes tudása van a pilot témájában, és formailag megtapasztalhatták azt.

Összességében elmondható, hogy a szakmai közösség **céljai egyrészt az együttműködő közösség létrehozása, fenntartása köré szerveződnek** (mindhárom pilot), **másrészt konkrét tartalmak** köré (digitális módszerek, tanulás-szervezés, IKSZ, kooperáció, differenciálás, LL). A két céltípus erőssége eltérő az egyes projekteknél, ez **a folyamatban változó**, a résztvevők észlelése is változik erről. Az értékelési folyamat harmadik, záró szakaszában a TKA és PH tanárai esetében a kérdőívet kitöltők fele egyértelműen egymás mellé helyezte a tartalmi célt és az együttműködő közösséget. **A két cél összekapcsolásában jobban működött a hazai pilotok esetében, ha a tartalmi fókusz konkrétabb, szinte közvetlenül alkalmazható tudásra fókuszált** (TKA, PH).

2.2. A szakmai célok koherenciája – az egyéni és közös célok összehangolása

Az egyéni és a közös célok megfogalmazása minden pilotban konkrét feladat formájában is megjelent, ezzel is támogatva a résztvevők tanulását.

Az **egyéni szintű célok** fókuszában egy motívum jól azonosítható volt minden pilot esetében, s ez a **módszertani gazdagodás igénye**. Az egyéni beszámolóikban ez az igény konkrét nevelési, oktatási kérdésekhez, problémákhoz is kötődött, így komoly elvárást jelentett a pilotvezetők számára. További markáns cél volt az egyik pilot esetében a kötelező kreditek elvégzésének külső nyomása. Ehhez képest kisebb hangsúllyal jelent meg az együttműködés a közös tanulás igénye.

Az egyéni célok e markáns iránya eltérő válaszokra ösztönözte a pilotokat:

DIA	TKA	PH
1) egyéni fejlődési terv készítése 2) közös, a tagok számára inspiráló témák azonosítása 2) kiscsoportok kialakítása közös érdeklődés alapján 3) kiscsoportos támogatási rendszer - mentorálás 4) elméleti tudástár kialakítása 5) módszertani támogatás beépítése a képzésbe	1) konzekvens tájékoztatás, kommunikáció, két bevezető előadás a projekt céljairól; 2) annak hangsúlyozása, hogy magára az együttműködésre mondtak igent, nem egy konkrét programra, tematikára a belépésnél; 3) a képzés elején különösen a közösségépítésen volt a hangsúly, 4) a közös szabályokat hoztak létre („a közösség így döntött”) és ezt betartják, betartatják;	1) olyan tudásmegosztó felületek kialakítása, amely jógyakorlatok, módszerek, irodalom tekintetében egyedülálló 2) az egymástól tanulás lehetőségének megteremtése bemutató órák segítségével 3) személyes, tekintélyes szakmai ikonok megerősítése

5) a közös szabályokat az értékelés részévé is tették	
6) egyéni szinten együttműködési szerződést kötöttek az egyéni felelősségvállalás hangsúlyozására	
7) online tanulási tér kialakítása	
8) online mentor – személyes szintet is támogat	
9) Szerepek elválasztása – tréner, online mentor	

4. táblázat: A pilotok céljai

Azon pilot esetében ahol az egyéni célok a pilot elején inkább háttérbe kerültek (TKA), és a projektcélok alapján nagy erőt fektettek a közös csoportcél megfogalmazásába, ott ez **a biztosan formálódó csoport adott lehetőséget később arra, hogy a személyes célok aztán felszínre kerüljenek** és támogatást kaphassanak.

Erősítette a közös tanulás élményét az is, ahol a résztvevők számára meghatározó, akár ikonikusnak tartott személy támogatta értékelésével a tanulást. Ennek lehetséges hiánya a kapcsolat további fenntartására ösztönözte a résztvevőket.

A pilotok számára egyszerre volt komoly kihívás és lehetőség, hogy a résztvevők közt az egymástól tanulás igényét az egyéni célok szintjén felülírta a módszerek, ötletek, eljárások tanulásának konkrét vágya. Változást hozott, ha képviseltté vált, hogy **a közös érdeklődés, tartalom nem egyenlő a közös céllal.**

Összességében látható, hogy a megalakult közösség célrendszere fontos, hogy beilleszkedjen a pilotkoordinátorok hosszú távú célrendszerébe, valamint hogy teret hagyjon az egyéni céloknak, de az együttműködő tanulás megalapozásához a hangsúly a közösség céljaira tevődik.

3. A tanulás és együttműködés értelmezése

A pedagógusok szakmai fejlődésében egyre nagyobb szerepet töltenek be az együttműködő tanulás különböző formái. Caena (2011) elemzésében egyértelműen a szakmai fejlődés eredményességének egyik fontos jellemzőjeként tekint az együttműködésre, szakmai közösségekre. Az alapvető feltételezés az, hogy a tanárok közt minél összetettebb együttműködésre épülő tevékenységet tapasztalunk, a tanulás is annál eredményesebb, mélyebb, hosszabban megmaradó. Tehát a gyakorlatközösségek, a tanuló szakmai közösségek igen különbözőek lehetnek abban, hogy milyen mélységű és összetettségű együttműködéseket támogatnak, az együttműködésre épülő tanulás milyen szintjei jelennek meg.

Az EFFECT módszertani keretrendszere a következő elemeket emelte ki, mint az együttműködő tanulás legfőbb általános alapelveit:

- részvételre épülő szakmaiság (közös vezetés, irányítás)
- mély együttműködés (kritikusan vizsgálják a tanulás és tanítás tapasztalatait)
- méltányosság
- holisztikus tanulás, ami a tanulók és tanárok tanulására is vonatkozik (növeli a kritikus, önálló gondolkodást, autonómiát és öntudatosságot)

E keretben az együttműködő tanulás értelmezését elsősorban a három pilot által létrejött három tanuló szakmai közösségen belül értelmeztük. Csak másodsorban igyekeztünk kitérni azon szakmai

közösségek alakulására, amelyek a pilotban résztvevők saját intézményi kontextusában alakultak. Ez utóbbihoz jóval kevesebb adatot tudtunk gyűjteni, valamint e hatások is inkább hosszabb távon vizsgálhatók.

A pilotok során a résztvevők **értelmezései az együttműködő tanulás** kapcsán egyértelműen **differenciálódtak, belátták értelmét, relevanciáját**. Az együttműködő tanulás értelmezésénél a **folyamat elején és végén megerősödött az azokhoz kötődő érzelmek szerepe**. A tanárok az első szakasz adatfelvételénél a tanári tanulás értelmezésekor alig térnek ki az együttműködésre mint lehetséges útra. Az együttműködő tanulásra kérdezve sok félelmet hoznak magukkal (pl. nem elég kompetensek, túl öregek, mit fognak tanulni tőlük), erős az affektív tényezők aránya. A második szakaszban a résztvevők együttműködő tanulásának értelmezése erőteljesen differenciálódott, részletezettebbé, kimunkáltabbá vált a pilotok indulásához képest. Az értelmezésekben (44-ből 8-an nem válaszoltak) megerősödött az MF szempontjából lényeges közös cél kialakítása, továbbá főként a szociális és kommunikációs kompetenciákhoz kötődő elemek szükségessége. Továbbra is a legnagyobb kihívásnak tűnik a tanulás kölcsönösségének megtapasztalása: „Mindenki tegyen is be, ne csak kivegyen”. A harmadik szakasz ismét hordoz a tanuláshoz kapcsolódó érzelmeket, de ezek döntően pozitívak és a közös élményhez kötődnek.

A tanárok értelmezéseinek alakulása a kérdőívek alapján:

1. Szakasz	2. Szakasz	3. szakasz (miben volt más ez a tanulási folyamat?)
<p><u>Pozitív érzelmekkel telített elemek:</u> Egymástól tanulás</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tapasztalatok megosztása • Tudás megosztás • Új nézőpontok, elképzelések • Munkamegosztás – együtt könnyebb • Egymás jobb megismerése • Problémamegosztás • Egymás támogatása <p><u>Negatív érzelmekkel telített elemek:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Saját szerepével kapcsolatos bizonytalanságok, alacsony önértékelés • Külső feltételektől való félelem (elég idő, nagy terhelés) • Az együttműködés koordinálása, egyenlő terhelés kérdése. 	<ul style="list-style-type: none"> • Közös cél kialakítása – egyéni cél közössé alakítása • Aktivitás, érdeklődés, motiváció, pozitív attitűd, tanulás iránti vágy • Közös tanulás, közös gondolkodás • Tudásmegosztás • Proaktív hozzáállás • Egymás támogatása, elfogadás, rugalmasság, egymásrautaltság, nyitottság, kölcsönös tisztelet, pozitív függés, egyenlő részvétel, egyéni felelősség, közös felelősség, csapatszellem • Odafigyelés, szolidaritás, empátia, türelem • Kommunikáció képesség, konfliktuskezelés, sokoldalú képességfejlesztés • Egyéni ötletek kipróbálása, visszajelzése • Kreativitás • Alkalmazható tudás megosztása 	<p><u>TKA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Élő aktív kapcsolat volt/van köztünk. Gyakorló pedagógusok segítettek bennünket. • Kölcsönösség • Célcentríkusság • Több önállóság • Gyakorlatorientáltság • Szabadabb <p><u>PH</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyakorlati és elméleti tudás arányos volt. • Innovatív közösség, amely egymás munkájának elismerésén, egymás személyiségének elfogadásán, egymás segítésén alapszik • Személyes kapcsolatok alakultak • Máskor is részt vettem hasonlóban. <p><u>DIA²</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Jó közösség • Inspirációt kaptam • Rendszerezte tudásom

² A DIA saját gyűjtése alapján.

	• Nyitottság az új dolgokra	• Szemléletformáló

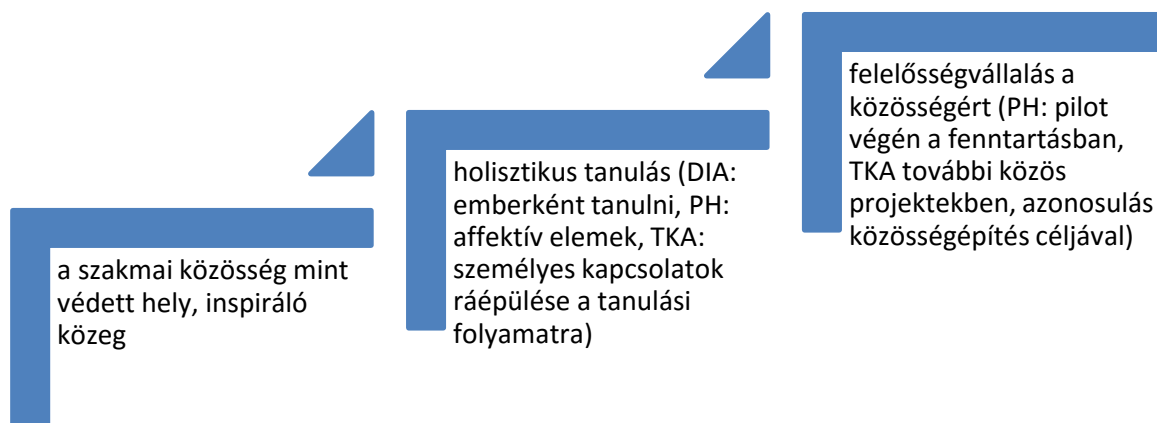
5. táblázat: A pedagógusok értelmezései az együttműködő tanulásról a három vizsgálati szakaszban a kérdőívek eredményei alapján

Az EFFECT alapértékei közül a hazai pilotban a részvételre épülő szakmaiság (közös vezetés, irányítás) kérdése mind a pilotvezetők, mind a résztvevők szempontjából átgondolásra érdemes. Az egyik pilotvezető tapasztalata szerint a „...részvételen alapuló tervezés egyáltalán nem valósult meg az EFFECT elvárásból, inkább csak visszajelzésen alapult a közös vezetés....” Ez a többi pilot tapasztalata is. Az okok közt szerepelhet:

- A hazai projekt szervezésének sajátossága volt, hogy egy külső intézmény által szerveződött a tanuló közösség, nem személyes, vagy szakmai kapcsolatok alapján szerveződtek. Ebben a kontextusban az **alapvetően képzéseken szocializálódott pedagógusoknak nem volt előzetes tapasztalata olyan tanulási helyzetekről, amelyek alakulásába maguk is tevőleg részt vehettek** volna.
- Az **együttműködés know how – jának egyéni- és rendszerszintű hiánya**. „Úgy véljük, hogy amiben a résztvevők támogatásra szorulnak az együttműködés megtapasztalása, mert nincs tapasztalatuk az együttműködés „hogyanjára”, ezért feladatunknak tekintjük, hogy segítsük, megteremtjük a kommunikációs csatornákat, illetve hagyjuk, hogy ők megteremtsek (canvas és facebook)”. (Nyitó interjú, TKA)
- **Az együttműködő tanulás szűk értelmezése a résztvevők részéről**. „Ami egy kivétellel szinte teljes kudarcot vallott, az a tanárok saját élmény tanulása, ami a mi jelenlétünk nélkül zajlott volna. Az volt az elképzelés, hogy a résztvevők elég elkötelezettek, és gyakorlott „Tanulók” ahhoz, hogy ha konkrét, maguk által választott feladatokon kell dolgozniuk, akkor számíthatunk az elköteleződésükre. Kiderült, hogy számukra az a megfelelő vagy elfogadható tanulás, amikor mi is ott vagyunk, amikor mindez egy közös térben zajlik.” (Záró interjú, DIA)
- **Az ismeretek, jógyakorlatok megszerzésre irányuló elsődleges egyéni célok túlsúlya**. „Inkább egyirányú maradt a tanulási folyamat, bár a másik tanár már megjelenik, mint forrás.” (záró interjú, PH)
- **Erős, tisztelt, szakmai tekintély a csoportirányító szereplő jelenléte**.
- A tréneri szerepértelmezés és annak megvalósítási nehézségei (lásd küldetéstudat 1.1. fejezet)

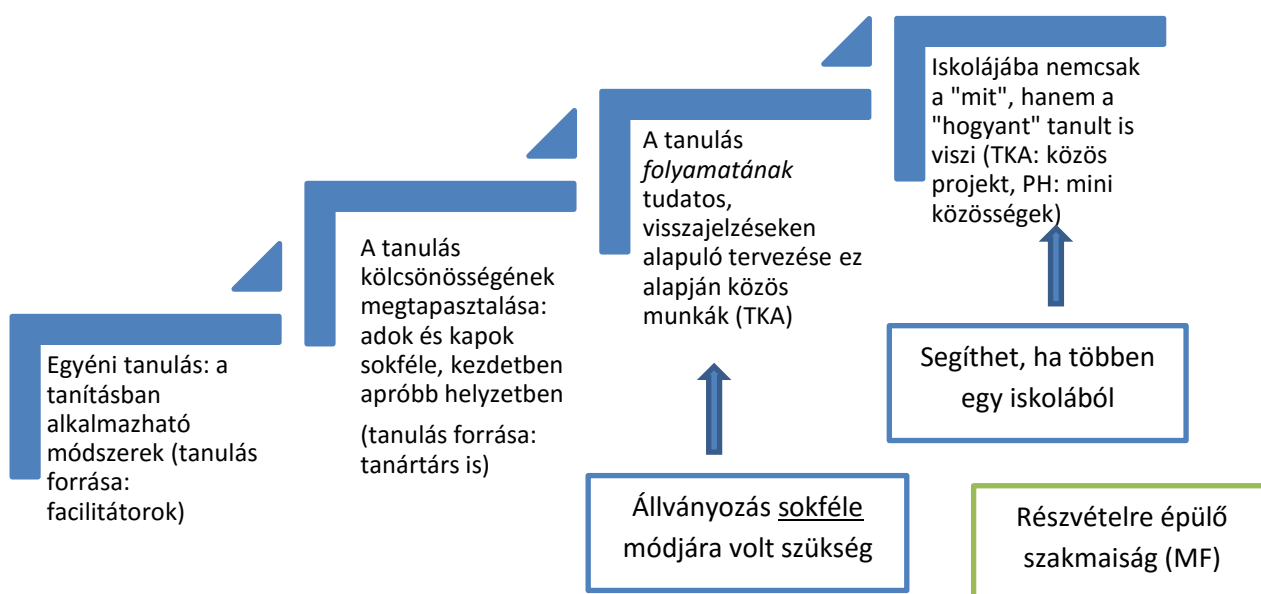
Az **együttműködő tanulás alapértékei** (részvételre épülő szakmaiság, mély együttműködés, méltányosság, holisztikus tanulás) a **pilotokban még nem erősen jelennek meg**, bár a négy alapérték közül: a mély együttműködés és a holisztikus tanulás kapcsán számos tapasztalatot szereztek a résztvevők, s főként ezeken a területeken indultak meg változások. A mély együttműködés kapcsán az egyik legnagyobb kihívás, küzdelem és előrelépés a reflexiók és a közös munkák és az ezáltal történő tanulás kapcsán alakult. A holisztikus tanulás megélése pedig azokhoz a tapasztalatokhoz kötődik, amikor a résztvevők azt élik meg, hogy nem mint szakemberek, hanem mint emberek tanulnak, változnak e szakmai közösségekben.

Összességében az **együttműködő tanulás megtapasztalása, elindítása lehet a hazai esetekben a vállalt cél**. Az olyan „lépések”, lehetőségek azonosítása, amik közelebb visznek az alapértékekhez, válhatnak tanulságossá. Az alábbi ábrák ezeket az elemeket emelik ki. Az első ábrán inkább az együttműködés fókuszából azonosítunk ilyen elemeket, míg a második ábra elsősorban a tanulás felől közelít.

1. ábra: Az együttműködő tanulás alakulása és fordulópontjai az együttműködés tapasztalatai mentén

Az együttműködés egyre összetettebb, sokszínűbb megtapasztalása során fordulópontot jelenthet, hogy 1) egyáltalán a szakmai közösséghez tartozást pozitívan élik meg a résztvevők, sokszor egyébként például az iskolai tapasztalataikkal összevetve 2) megnyílhatnak emberként, elfogadják őket egy szakmai közösségben 3) ráébrednek arra, hogy ők is felelősséget vállalhatnak a szakmai közösségükért, ők is tevékenyen, kezdeményezően részt vehetnek fenntartásában. Például a Lépésről lépésre program fenntartását vállalják a saját iskoláikban, vagy elköteleződnek a további közös együttműködés iránt.

2. ábra: Az együttműködő tanulás alakulás, fordulópontjai a tanulásértelmezések felől

A hazai pilotokban a pedagógusok hozott tanulásértelmezése és tapasztalata is erőteljesen az egyéni tanuláshoz kötődik, s azon belül is főként a módszertani fejlődéshez, ami azt jelenti, hogy új forrásokat, ötleteket várnak. Ezt az alaptapasztalatot mozdította ki az, amikor a pedagógusok már nemcsak a facilitátoroktól vártak inputokat, hanem egymástól is, valamint maguk is képesek voltak megosztani kisebb ötleteket, forrásokat, óraterveket. Úgy tűnik, a kölcsönösség megtapasztalását segítette, ha többféle kisebb „feladat” kapcsán kerültek ilyen helyzetbe a pedagógusok, pl. egy kölcsönös reflexió adása egy-egy kisebb eszközfejlesztés esetében. Az egyes tanulási események, újdonságok tanulása után nagyon nehéz meglépni azt, hogy a pedagógusok saját tanulásukat folyamatként éljék meg, s ezáltal maguk tervezzék. Ebben is sokat segített a facilitátorok visszajelzése, valamint a pedagógustársaké a személyes tanulási terveik kapcsán. Végül voltak olyan helyzetek, amikor már az iskolájukba is átvitték a pedagógusok nemcsak azt, amit tanultak a szakmai közösségekben, hanem azt is, ahogyan tanulták, tehát az együttműködő tanulást (pl. közös projektek kialakítása során).

4. Az együttműködő tanulás támogatása

4.1 A pedagógusok bevonása

Minden pilot fontosnak gondolta, hogy a leendő tagokról tudatosan gondolkodjon, s ezt a toborzás során meg is fogalmazták.

A TKA pilotjában a kiválasztási folyamatnak igen fontos szerepe volt, mivel jóval többen (243-an jelentkeztek) a meghirdetett pilotra. A résztvevők kiválasztásánál alapvető szempont volt egyrészt a motiváltság, az együttműködő tanulás iránti igény, másrészt az alap IKT tudás, ami a digitális pedagógia megvalósításához szükséges. Nem kerestek teljesen kezdőket és már igazán tapasztalt pedagógusokat sem. Harmadik szempont volt, hogy a közösség tagjai heterogének legyenek: földrajzi elhelyezkedés és tantárgyak szerint is. Már a kezdeteknél megfogalmazódott a facilitátorok azon aggodalma, hogy a résztvevőknek nincs szervezetfejlesztési tapasztalata, s ezért kevésbé látják a pilot intézményi hatásait.

A DIA pilotjában a bevonás legfőbb kritériuma a résztvevők motiváltsága volt, hogy akarjanak tanulni egy szakmai közösség tagjaként. A résztvevők közt kevesen (kb. 1/5-ük) voltak olyanok, akik már korábban a DIA korábbi tréningjein is részt vettek. A felhívásban (<https://i-dia.org/blog/x-labor-kepzesi-felhivas/>), a pilotvezetői interjúban, valamint a képzési tervben is elsődleges célként a tanulásról való gondolkodás megváltoztatását tűzték ki. Ez a cél viszont talán túl sokáig elvont maradt mind a képzők, mind a résztvevők számára. Emiatt a **tanulás tervezése is főként ezen a metaszinten ragadt meg**, kevesebb praktikus fogódzót kaptak a résztvevők ahhoz, hogy az IKSZ-es tartalom- és módszertani fejlesztésekbe hogyan lehet integrálni az együttműködő tanulást.

A PH esetében a kiválasztás folyamata nem merült fel, ebben az esetben a szakmai közösség egy korábbi Lépésről lépésre képzés folytatásaként értelmeződött, s az ott résztvevők megtartására épült. Ennek a közösségnek a fenntartása a résztvevő pedagógusok igényéből is fakadt. A bevonódást segítette továbbá a pedagógusok regionális közelsége is, ami megkönnyítette az egymás óráinak látogatását, ami a pilotvezetők tervei szerint az egyik legintenzívebb tudásmegosztási forma volt.

Bár az elemzések külön nem vizsgálták a résztvevők szintjén a tanulás eredményességét, azt minden pilotvezető kiemelte, hogy a **projekt hosszú távú továbbélésének egyik kulcs lehet az egy helyről érkezett, együtt dolgozó párok, kiscsoportok kapcsolódása a pilotokhoz**.

4.2. A résztvevőkhöz igazított tevékenységek a kollaboratív tanulás érdekében

A folyamat tervezésének a pilot céllal összefüggő elemeit is már elemeztük az 1.2. fejezetben. Valamint a harmadik fejezetben (A tanulás és együttműködés értelmezése) már utaltunk rá, hogy a projekt alapértékei közül a közös vezetés, közös tervezés valósulhatott meg a legkevésbé a fent jelzett okok miatt. Fontosnak látjuk azonban jelezni, hogy a tanulás támogatás szintjén több olyan elem is megjelent, mely a kollaboratív tanulás irányába mutat, ilyen a tevékenységek résztvevőkhöz igazított rendszere.

A közös tanulás sokféle formában megvalósulhat, s ez a sokszínűség a három pilot mentén jól érzékelhető. A PH esetében a közös a tanulás kiemelt jelentőségű tevékenységévé vált a **bemutató óra és az azokhoz kötődő elemzések** megtartása. Az közös elemzések tették lehetővé az elmélet és gyakorlat összekapcsolását, a személyes terv és a projektcélok találkozását. Bár minden képzés is gyakorlatorientált volt, az elvi, elméleti megközelítések meta szinten maradtak. A tréneri interjú alapján ez volt a helyzet, ahol láthatóvá és elemezhetővé váltak az LL koncepció személyes értelmezései, s ez volt az a fórum, ahol a konkrétumok kapcsán ezeket újra értelmezhetővé lehetett tenni, s közelíteni lehetett az eredeti LL koncepcióhoz.

A DIA estén a **témaspecifikus kiscsoportok** kialakítása nem csupán szervezési keretként funkcionált, hanem olyan egységként, melyben meghatározott volt a közös cél tartalma, közös volt egy záró produktum előállításának szándéka, s ezek okán a tanulás is értelmezetté vált.

A TKA több ilyen jól azonosítható tevékenységgel támogatta a tanulást, melyek egyrészt az egyéni, másrészt a csoportos tanulás szintjéhez kötődtek:

- **tanulási napló**, célja az egyéni tanulási folyamat rögzítése, elemezhetővé, reflektálhatóvá tétele volt;
- a többszereplős értékelési folyamatban a **társértékelés** bevezetése;
- a képzések közt tudatosan kialakított „**híd feladatok**” bevezetése a folyamatosság és megszólíthatóság érdekében;
- digitális **témahéthez** kötődő projekttevékenység beemelése.

Mindhárom pilot tanulságai alapján látható, hogy **a tevékenységek résztvevőkhöz és témához igazított struktúrája támogatja** érdemben az **együttműködő tanulást**.

4.3. Az együttműködő tanulás támogatásának kiemelt eleme: a visszajelzések és reflexiók szerepe

Az együttműködő tanulás eredményes működéséhez a résztvevők rendszeres visszajelzései, reflexiói is szükséges a *Methodological Framework* előzetes szempontjai szerint. A hazai pilotban a pedagógusok az elejétől fogva kisebb nehézségeket érzékeltek: egyfelől a saját és mások tanulására vonatkozó reflexió terén, másfelől pedig az informális tanulásra biztosított idő mennyiségével kapcsolatban. Mivel az együttműködő tanulás kulcstényezője a visszajelzés, reflexió, az ezzel kapcsolatos pilotterveket és a résztvevők tapasztalatait részletesebben vizsgáljuk.

Mindhárom pilotban **tervezetten és szervesen beépültek a közös találkozásokkor a reflektálások**, például az adott alkalmak végén a reflexiók kör, ahol mindenki összegezhette, hogy mit tanult aznap (DIA), vagy az óralátogatásokat követő megbeszélések, közös reflexiók (PH). Ugyanakkor a három pilot közül a TKA tervezte strukturáltan a résztvevők közti visszajelzéseket, nemcsak a közös alkalmakon, hanem a tanulási folyamat egésze során is. Ehhez **sokféle értékelő eszközt** használtak (pl. külső és belső visszajelentő lapok, kérdőív), és az **értékelői szerepkört** is tudatosan **megosztották**, alkalmazták az ön-, társértékelést és az online tutor is rendszeresen adott visszajelzéseket. A

visszajelzésekhez továbbá **szempontokat**, támpontokat adtak, ami segítette a reflexiók szakmai mederben tartását is.

A pedagógusok viszont **az együttműködő tanulóval kapcsolatos tapasztalataik közül éppen a reflektálás területén érzékelik a legnagyobb problémákat**, ami a pilotok elejétől fogva jellemző volt. Az együttműködő tanulás támogatása kapcsán ehhez hasonlóan alacsonyabb értéket ezen kívül csak a kötetlen szakmai megbeszélésekhez szükséges idő kapcsán érzékeltek. Fontos ugyanakkor látni a kérdőíves eredmények alapján azt is, hogy alapvetően minden támogatási móddal elégedettek a résztvevők, így ezek az értékek csak a többi válaszhoz képest minősülnek alacsonynak (pl. ahhoz képest, hogy a tanultakat jól tudják alkalmazni a saját gyakorlatukba).

	N	Min	Max	Átlag	Szórás
1 Az egyéni tanulási céljaim a csoport célok részévé váltak.	44	1	5	4,05	,939
2 A célok megvalósulását folyamatosan nyomon követjük.	44	2	5	3,95	,746
3 Részt vettem a közös tanulás, gyakorlatok, feladatok tervezésében.	44	2	5	4,02	,976
4 Használok az online terünket a közös munkához.	44	2	5	4,07	,728
5 A résztvevők gyakran és tudatosan reflektálnak saját munkájukra.	44	1	5	3,66	,888
6 A résztvevők gyakran és tudatosan reflektálnak egymás munkájára.	44	1	5	3,55	1,066
7 A pilotban résztvevők hasznosítják a megszerzett tapasztalatokat.	42	3	5	4,50	,672
8 A megszerzett tapasztalatokat hasznosítani tudom a saját gyakorlatomban.	44	1	5	4,52	,762
9 A közös találkozókon, feladatokon túl is van együttműködés a résztvevők közt.	44	1	5	3,89	,895
10 Az online felület támogatja a résztvevők közti interakciót, közös problémák, ötletek felvetését.	44	3	5	4,50	,591
11 A csoporton belüli kommunikáció kölcsönös.	44	1	5	3,91	,910
12 A csoport működése jól szervezett, átlátható.	44	2	5	4,23	,743
13 Megfelelő információt támogatást kapok a tanulásomhoz.	43	3	5	4,51	,631
14 Bizalommal fordulhatunk egymáshoz.	43	3	5	4,53	,550
15 Közös munka és felelősség, közös munkamegosztás jellemzi csoportunkat.	44	1	5	3,93	,900
16 Fontosnak tartom, hogy beszámoljak a csoportban a munkám sikereiről és kudarcairól.	44	2	5	3,82	,756
17 Megfelelő mennyiségű kötetlen idő állt rendelkezésre szakmai kérdésekről beszélni.	43	2	5	3,63	,900

6. Táblázat: A pedagógusok véleménye az együttműködő tanulás támogatásának jellemzőiről (2. Szakasz kérdőíves vizsgálatának eredményei. A válaszokat egy 5 fokú Lickert-skálán értékelték aszerint, hogy mennyire érzik jellemzőnek a pilotjaikban.)

A reflexiók tapasztalatokat részletesebben is elemeztük, hogy a kevésbé pozitív tapasztalatok mögötti okokat megértsük. A három pilot tapasztalatai alapján van néhány közös pont is, de a saját és mások munkáival kapcsolatos reflexiók elég különböző módon és intenzitással folytak a három pilotban. Általános tapasztalat, hogy a szemtől szembe történő, személyes találkozók folyó reflexió gyakoribb, könnyebb, jellemzőbb a résztvevők szerint. Bár erről viszonylag kevés adat gyűlt össze, de vannak, akik úgy érzik, hogy az önértékelés elmélyültebb, szakmaibb, mint az egymás munkájára adott visszajelzések. Jellemző, hogy a reflektálás tapasztalatait egy-egy feladat, csoportmunka vagy

valaminek a kipróbálása, bemutatása kapcsán értelmezik, kevésbé kötődik tudatosan a tanulási folyamat egészéhez.

Reflektálással kapcsolatos problémákat is minden csoport tagjai közül megfogalmazznak. Ezek közül a legfőbb, hogy nyilvánosan kevesen vállalkoznak a reflexióra, hogy nem mindig szakmai tartalmú a reflexió. Volt olyan válasz is, ami felvetette, hogy az önreflexió „inkább néha dicsekvés volt”. Az egyik pilotban az is felmerült, hogy a csoportnak nem volt igénye a reflektálásra a személyes találkozásokon túl. Tanulságos a következő válasz is: „Sajnos én sem reflektáltam eleget, pedig megérdemelték volna a kollégák, akik ötleteit böngésztem.”, ami arra hívja fel a figyelmet, hogy a reflektálás van, hogy idő- és energiahiányában nem valósult meg.

A három pilot közül a résztvevők tapasztalatai alapján a TKA-s pilotban működött jól a személyes találkozásokon túli, online visszajelzés. Ehhez a Padletet és a Facebook felületét használták a résztvevők, voltak, akik az utóbbit hatékonyabbnak találták. Összességében az online felületen a trénerek visszajelzéseinek fontos, gyakoribb voltát is kiemelték. A másik két csoport esetében a személyes találkozásokon túl nem igazán vagy egyáltalán nem folytatódott az egymás munkáira vonatkozó reflektálás.

A reflektálás tapasztalatának értelmezésében jelentős volt, hogy egy-egy módszert emeltek ki (pl. Padlet, pet-kupakos játék), ami konkrétan teszi a reflektálást. Ugyanakkor talán éppen ezért kevésbé kötik a tanulási folyamathoz, mégpedig két értelemben sem: egyrészt inkább egy-egy feladathoz, kísérlethez kötik, nem pedig egy folyamathoz; másrészt pedig inkább konkrét munkákhoz, új dolgok kipróbálásához kötik, nem annyira a tanuláshoz, legyen az egyéni vagy együttműködő.

Összességben az látható, hogy **a résztvevők inkább gyakorlatlanok a reflektálási folyamatokban**, ráadásul az iskolákban ennek kevésbé létezik a megfelelő kultúrája, a pedagógusok közül vannak, akik félnek az önértékeléstől, gyengeségeik felfedésétől - mindehhez ezért nagyobb támogatásra (állványozásra) van szükségük. Ehhez a legfőbb támogatási út, ha **sokféle eszközzel, az értékelői szerep megosztásával, rendszeres értékelési alkalmak** biztosításával (nemcsak a kontakt alkalmakkor, hanem az online térben is) tudják szervezni, strukturálni a visszajelzéseket, reflexiókat.

4.4. Az online felületek szerepe az együttműködő tanulásban

Mindhárom pilot meghatározónak tartotta az együttműködő tanulás online támogatását is, amihez **többféle eszközrendszert** is rendeltek. A második szakasz kérdőíves vizsgálata alapján is jól látszik, hogy a résztvevők alapvetően nagyon magasra értékelik az online támogatórendszerek hasznosságát, bár a magasabb szintű együttműködési formákhoz (ld. közös munka) kevésbé használják (2. szakasz pedagógus kérdőíve):

	N	Min	Max	Átlag	Szórás
10 Az online felület támogatja a résztvevők közti interakciót, közös problémák, ötletek felvetését.	44	3	5	4,50	,591
4 Használok az online terünket a közös munkához.	44	2	5	4,07	,728

7. Táblázat: Az online támogatással kapcsolatos pedagógus tapasztalatok (2. Szakasz kérdőíves vizsgálata. A válaszokat egy 5 fokú Lickert-skálán értékelték aszerint, hogy mennyire érzik jellemzőnek a pilotjaikban.)

A TKA pilotjában a kezdeti tervezéskor két felületet hoztak létre, **tudatosan különválasztott funkciókkal**: 1) Canvas, ami inkább a feladatokhoz kötődő, jobban strukturált tanulási felületként működött és 2) Facebook-ot, ami nagyobb teret engedett az informális interakcióknak, a személyesebb kapcsolatok kialakításának. A Canvas működtetése során jól látszik, hogy **egyszerre működtették a szakmai közösség, a kisebb csoportok/párok, valamint az egyéni tanulás támogatásának felületeként** is. Sikeresnek bizonyult ez a struktúra abból a szempontból, hogy egyszerre tudta érvényesíteni a személyes és közösségi tanulási tér iránti igényt. Az egyéni tanulást a padlet és a napló segítette. Az együttműködő tanulást pedig jól indították el azok a társértékelések, amelyek építettek előre megadott szempontsorokra, azaz a „**kis lépések elvét**” követték: páros

munkában gyakorolták, tapasztalták meg az együttműködő tanulást, valamint magához a tanulástámogatáshoz is szempontsorokat adtak. További hozadéka volt, hogy a reflexiók, visszajelzések adásának online formája, szempontokhoz, feladatokhoz kötése a reflexiók szakmaiságát erősítették, a személyes, az önértékelésre, homlokzat fenntartására negatívan ható tényezők erősségét csökkentették.

A DIA pilotjában szintén sokféle online támogatási formát terveztek: e-maillista, Facebook, Skype, Dropbox, amelyekhez szintén más-más funkciók kapcsolódtak, mint a TKA-nál, de nem szerveződtek igazán egymásra épülő rendszerre. A 6 kiscsoportban zajló kommunikáció és együttműködés más-más felületen, módon zajlott, nem kapcsolódtak össze egy közös támogató felületen. A Facebook és a Dropbox inkább a pilotvezetők tájékoztatását, tudásmegosztását segítették, a résztvevők kevésbé aktívan jelentek meg. A pedagógusok részvételét, együttműködését nem is strukturálták különösebben.

A PH pilotjában két felületet különböző funkciókkal használtak. Egyrészt a Facebook-ot használták az információk gyors megosztására, figyelemfelhívásra, másrészt a Google Drive-t, ahol rendszerezve gyűjtötték a kész és elkészült anyagokat. A Google Drive egy **közös tudásbázis** kialakításának céljával jött létre, s bár a pilotvezetőknek volt olyan kezdeményezésük, hogy tematikus csoportok jöjjenek létre egy-egy téma körül, de ez végül nem valósult meg. A Google Drive-n tematikusan lehet keresni, a struktúra végül **nem kapcsolódott egyes csoportok tanulásához vagy az együttműködő tanulás folyamatához, inkább annak eredményéhez**. Az interakciót, együttműködést nem strukturálták külön az online terekben, inkább spontán alakultak. Az együttműködő tanulás jelenlétének legtipikusabb formái: a pilotvezetők megerősítő, pozitív visszajelzései voltak, vagy a résztvevők olyan kommentárjai, hogy „ez szuper, még [...] javasolom”, „ezt én is kipróbáltam/továbbvittem / átalakítottam.

Összességében az online felületek az együttműködő tanulás támogatásában akkor tudtak meghatározó szerepet betölteni:

- ha egy-egy jól értelmezhető (együttműködő) tanulási funkcióhoz kötődtek
- ha az együttműködő és egyéni tanulás különböző formáinak online támogatását egymáshoz kapcsolódó rendszerbe tudták szervezni
- ha a tanulás folyamatát strukturálták, szempontokat adtak hozzá.

4.5. A facilitátorok szerepértelmezései, lehetőségei

Az együttműködő tanulás támogatása kapcsán a facilitátorok szerepértelmezése kulcstényező. A pilotok vezetői, akik gyakorlott trénernek, képzők, ikonikus személyek maguk is többször megfogalmazták a pilot során, hogy nekik is tanulniuk kell ezt az újfajta facilitátori szerepet. A tanuló közösségek működésének elengedhetetlen feltétele, hogy legyenek facilitátorok, ugyanakkor az is cél, hogy egy hagyományos tréningtől eltérően ebben a szerepben a résztvevők is egyre jobban megerősödjének, hogy ők is egymás tanulásának facilitátoraivá válhassanak.

A pilotok mindegyikében **a facilitátori szerepkörök differenciálódása** látszik, ami jól mutatja, hogy egy tanuló szakmai közösség működtetéséhez sokféle, összetett facilitálási folyamat tartozik, amelyet a pilotokban több szereplő együttműködésben valósított meg.

A TKA pilotjában a facilitátori szerepkörök differenciált rendszerét tervezték, hozták létre. Az egyes szerepköröket a(z együttműködő) **tanulás támogatásának különböző funkciói mentén** alakították ki, értelmezték:

- Pilotvezető: vizionálja a pilot koncepcióját, részt vesz az egész pilot tervezésében, részben a képzés fejlesztésében, de a képzési alkalmakat nem ő tartja

- Tréner és tréner társ: részben a pilot tervezése, főként a képzésfejlesztés a feladatuk, valamint a képzések megtartása, s a közte lévő online támogatásban való részvétel
- Online tutor: egy pedagógus, aki az online interakció kezdeményező, tevékeny résztvevője

Az **online tutor fontos szerepkör**, mert **ő biztosítja a két képzési nap közt** felépített **tanulási folyamat folytonosságát**. Segíti a tréner munkáját, rendszeresen jelen van az online térben, a résztvevők közvetlen segítője, ő van velük a legtöbbit. Az online tutor szakértelme az együttműködő, támogató interakció területén, a digitális módszertani jártassága, s emellett az, hogy mégis egy résztvevő a közösségből nagyban hozzájárult e funkció sikeres betöltéséhez. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a tanulás támogatása mentén szerveződő ilyen differenciált szerepkörök megvalósításának nagy kapacitás és szakértelem igénye van. A pilotvezető záró interjújában ezt a tudatos szerepmegosztást mint jól működő gyakorlatot értékelte, ugyanakkor főleg a pilot elején azt is hangsúlyozták a vezetők, hogy a résztvevők még összekeverik ezeket a funkciókat, szokniuk kell a különböző szerepköröket és az ezekhez kapcsolatos támogató funkciókat.

A DIA pilotjában a facilitatori szerepkörök inkább **témák szerint differenciálódtak**. Mindenki azért a területért volt felelős, amiben jártas volt, amiben hitt, amit képviselt: egyikük a közösségi szolgálat témájáért, másikuk a demokratikus értékrendért, a proaktív diákok támogatásáért, harmadikuk pedig a tanulási folyamat tervezéséért, valamint épített nemzetközi tréner tapasztalataira. Ezeket a személyes erősségeket hozták az együttműködésbe, maga az együttműködés pedig „hierarchikusan demokratikusnak” értékelhető. A facilitátorok együttműködése erős, partneri, ugyanakkor a DIA vezetője szakmai tekintélyénél fogva – a másik két pilotvezetőtársának egyetértésével, támogatásával – a pilot egyértelmű vezetőjévé is vált. A tanulás támogatása során a tréneri szerep mellett, ami főként a személyes találkozásokkor jellemző, megjelent a mentori szerepkör is. Mindhárom tréner 2-2 kiscsoport mentorálását vállalta el, ahol kitűzött feladatuk a közös munka facilitálása, „a dilemmákat ne megoldja, hanem kérdéseket tegyen fel.” A záró interjú tapasztalatai alapján viszont a mentori szerepértelmezés nem volt elegendő a kiscsoportok munkájának eredményességéhez. Ezek a kiscsoportok sokkal konkrétabb segítséget, irányítást vártak a munkájuk tervezése, szervezése kapcsán. Nem volt elég a tervezett háttérből támogatás. A facilitálás további, előre nem tervezet formája volt, amikor az egyik tréner a résztvevő pedagógus iskolájába kiment, viszont ekkor is azzal szembesült, hogy a pedagógus tőle nem a problémamegoldás támogatását várja, hanem magát a problémamegoldást. Összességében a pilotvezetők úgy értékelték, hogy nem sikerült megosztani a facilitatori szerepkört a résztvevőkkel, a folyamat során rendszeresen küzdöttek azzal, hogy facilitátorként mennyire legyenek erősek. A nehézségek okai lehetnek, hogy 1) a résztvevőknek nem volt elég tapasztalata az együttműködő tanulásról, főként annak pozitívumairól 2) nem tudtak, akartak energiát befektetni abba, hogy maguk vegyék kezükbe a problémamegoldást 3) nem annyira a tanulástámogatás mentén differenciálták a facilitatori szerepeket.

A PH pilotjában bár három főből áll a pilotvezetői team, alapvetően a szakmai tanulás facilitálásában csupán egyikük játszik jelentős szerepet. Őt egészíti ki egy pilotvezetői team tag, aki az online tér működéséért felelős, valamint egy olyan szakmai vezető, aki a facilitátor facilitátora, szakmai tanácsadója. Úgy tűnik, hogy a működés során eléggé elvált a szakmai és a technológiai támogatás. Itt is probléma lehet, hogy a szerepmegosztások nem a tanulás támogatásának funkciói mentén alakulnak, ugyanakkor a pilot végére sikerült „továbbadni” a facilitatori szerepeket. Ez azt jelenti, hogy az egyes iskolák szintjén is megjelent ugyanaz a facilitatori modell, mint magában a szakmai közösségben: létrejöttek az iskolákban azok a vezető-facilitátorok, akik az egyes iskolák szintjén vállaltan olyan szerepkörbe kerültek, mint a pilotban a tréner, facilitátor. E facilitátorok, bázisemberek további támogatása szintén előkerült a pilotvezetők gondolkodásában.

Összességében mindhárom pilot arról tanúskodik, hogy a facilitatori feladatok differenciáltsága miatt **több szereplő bevonásával**, együttműködésével lehet sikeresen megteremteni az együttműködő tanulás támogatását, állványozását. A facilitatori szerepben meghatározó, hogy a szerepek az **együttműködő tanulás támogatásának funkcióihoz kötődjenek**. További jellemzői e

szerepértelmezésnek: „a rendszeres odafigyelés, karbantartás-életbentartás”, a közösség, az együttműködő résztvevők koordinálása, ötletek nyújtása, a tanulás elakadásakor az érzelmi támasz (pl. humor), motiválás megadása (Vö: PH záró interjú). Fontos ugyanakkor, hogy ehhez nagyfokú humánerőforrás **kapacitásra és szakértelemre** is szükség van.

5. A program beágyazódása, fenntarthatósága és kapcsolata a pedagógusok intézményi munkájával

5.1 A pilotok eredményességének értelmezése

A pilotok vezetői számára a hazai EFFeCT projekt nem fogalmazott meg jól körvonalazott külső elvárásokat, ami egyébként szokatlan volt a pilotokat vivő szervezetek számára, mert eltért a hagyományos projektek működésétől. Mindez azt is jelentette a pilotvezetők számára, hogy figyelmük a saját céljaikra irányulhattak, valamint inkább óvatosan gondolkodtak a pilotok elején a sikerkritériumokról. Az alábbi táblázat összegzi, hogy a pilotvezetők hogyan gondolkodtak a pilotok eredményességéről, sikeréről a pilot elején és végén.

Pilotok	A pilot elején a sikeresség értelmezése	A pilot végén mit tart eredménynek
TKA	<ul style="list-style-type: none"> - motiváció fennmaradása a projekt után, ha lesznek iskolai műhelyek, ha egymás tanulására hatással tudnak lenni - az, hogy jelen van 30 ember már eredmény 	<ul style="list-style-type: none"> - a közösségépítés sikeressége az egyéni tanulás eredményei mellett
DIA	<ul style="list-style-type: none"> - a lemorzsolódás kis mértéke (ne veszítsük el a harmadát) - az együttműködő tanulás megtapasztalása, hatása (aha-élmények, eszükbe jutnak egymásnak, erőforrásként tudják használni egymást és a koordinálókat, tudatosabbak legyenek) - sikeresebb közösségi szolgálat gyakorlata (lassú hatásokban hisznek, az iskolákban változik-e a közösségi szolgálat gyakorlata) 	<p><u>Pozitív:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - a résztvevők „kaptak valamit szakmailag, emberileg. Értékelték a támogatást, energetizálta őket, feltöltődtek.” - Elgondolkodtak, megértették az együttműködő tanulást. <p><u>„Kudarc”:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Belsővé nem vált ez a tanulószemlélet - Nem tettek bele elég energiát a résztvevők - Nincsenek pozitív, megosztható együttműködő tanulókkal kapcsolatos tapasztalatok (a decentralálás nem sikerült)
PH	<ul style="list-style-type: none"> - A Lépésről lépésre program megerősítése, kiterjesztése, hálózatosodás 	<ul style="list-style-type: none"> - A Lépésről lépésre program megerősítése, kiterjesztése

8. Táblázat: A pilotvezetők értelmezései a sikerekről, eredményességről a pilot elején és végén

Jól látszik, hogy a TKA és a DIA pilotvezetői a sikeresség célját erősen kötötték az együttműködő tanuláshoz, szakmai közösségek megerősítéséhez, a PH inkább a hálózatosodás lazább formájában gondolkodott, s kevésbé tanuló közösségben. A TKA és a DIA esetében a kezdeti célkitűzésekben is igen erős volt egyrészt a résztvevők megtartása, másrészt a motiváltságuk fenntartása, harmadrészt pedig az együttműködő tanulás pozitív tapasztalatainak megélése. A pilotvezetők a záró interjúkban e területek mentén értékelték az egyéves működést, ahol a szakmai közösség beindult, élővé vált, ott a vártnál nagyobb sikernek, ahol ez nem történt meg, ott pedig a vártnál nagyobb kudarcnak élték

meg. Az iskolai szintű hatások a TKA és a PH esetében érzékelhetők, amelyekről az 5.2. és 5.3. fejezetben írunk részletesebben. A résztvevők harmada – fele két pilot esetében valamilyen mértékben lemorzsolódott, tehát ennek veszélyét jól érzékelték a pilot elején a pilotvezetők.

A **pedagógusok visszajelzései** a pilotok sikerességéről, eredményességéről alapvetően **pozitív képet nyújtanak**. Jól látszik, hogy a hagyományos pedagógus-továbbképzések, tréningek világától különböztek az együttműködő tanulást középpontba állító tanulási tapasztalatok, s hogy ez hozzájárult a tanulás holisztikus megéléséhez: van, aki inkább érzelmileg gazdagodott, van, aki gondolkodásmódjában, nézeteiben változott, van, aki saját tanulási és tanítási gyakorlatában is érzékelte a tanulást. Sőt ezek kombinációi is előfordultak. Az alábbiakban néhány példát emelünk ki a pedagógusok értékeléséből, visszajelzéseiből:

„Ez egy kiszakadás volt a világból, egy buborék. Jó volt új emberekkel együtt lenni, nem a szokásos arcokkal.” (DIA³)

„Az egész egy kellemes emlék. Volt, hogy fáradtan jöttem és akkor is feltöltve jókedvűen mentem haza. Jó volt hasonló emberek között lenni. Jó volt a fókusz is.” (DIA)

„Jó hallani másokat. Jó volt, hogy játékos elemek is voltak és mégis volt fókusz. Tetszett a DIA szakmaisága. Jó, hogy van ez a csapat, akihez lehet fordulni. Fórum született és ez jó.” (DIA)

„Együtt gondolkodás, tudásmegosztás, és az, hogy lehet még sokkal jobban is csinálni.” (PH)

„Együtt lenni, együtt gondolkodni nagyon jó a kollégákkal. Az LI egy korszerű, módszerekben gazdag, gyerektárs program. Mindig lehet újat tanulni, megismerni, segíteni egymást a módszertani megújulásban.” (PH)

„Megtudtam, hogy nem vagyok egyedül, másoknak is vannak hasonló problémáik. Kapcsolatok alakultak ki. Tanulhattam másoktól.” (PH)

„digitális oktatás, egy szuper tanári-tanulói közösség (barátság), nyitottság a lehetőségek felé, motiváció” (TKA)

„1. együttműködő, lelkesítő közösség tagjává váltam 2. sok új digitális ötlet, módszer, gyakorlat 3. folyamatos megújulás, lendület, inspiráció” (TKA)

„Felnyitotta a szememet másképp közelítem meg a dolgokat!” (TKA)

5.2 A pilot során tanultak és a tanulási tapasztalatok intézményi megosztása

A második szakaszban a pedagógusokat kérdőív segítségével arról is részletesen kérdeztük, hogy a szakmai közösségekben tanultak – azaz, amit és ahogyan tanultak – hogyan tudott megjelenni a saját gyakorlatukban, hogyan hatott mindez a saját iskolájukra. A kérdőív 44 válaszolója közül csak 7 fő nem írt semmit, amit alkalmaztak volna a saját gyakorlatukban. A pedagógusok alapvetően tartalmukban új ötleteket, kisebb feladatokat, játékokat, eszközöket, alkalmazásokat építettek be a gyakorlatukba. Jellemző, hogy ezeket az új módszereket, eszközöket:

- a tanítás megújítására használták (pl. szófelhőt új fogalmak tanítására, gyilkosos játék)
- a gyerekek érdeklődési körének bevonására (pl. Padlet használata)
- a tanárok közti tudás-, és tapasztalat megosztására (pl. A képzésen tanult új ötleteket, alkalmazásokat egy Padlet-oldalra gyűjtöttem össze, és megoszthattam a tantestülettel egy nevelőtestületi értekezlet alkalmával)

³ A tanári válaszokat a DIA saját gyűjtéséből válogattuk.

- differenciálás érdekében (pl. learningapps használata)
- az együttműködés erősítésére (pl. beszélgető kör, csapatépítő játék)
- módszertani fejlesztésekhez (pl. a pedagógiai projektek továbbfejlesztéséhez)
- az értékelési gyakorlat megújítására.

Elsősorban tehát az osztálytermi gyakorlatukban alkalmazták a pedagógusok az újonnan tanultakat, bár többen említettek kifejezetten a pedagógusok közti megbeszélések erősítésére vonatkozó új gyakorlatokat is.

Arra a kérdésre, hogy *Ha volt alkalma intézményében megosztani tapasztalatait a pilotról, mit osztott meg? Hogyan, milyen formában? Mi volt a kollégák, vagy közösség véleménye?* alapvetően pozitívan válaszoltak a kérdőív kitöltői, nagy részük talált valamilyen alkalmat, ahol különböző formában saját közösségében is megosztotta tapasztalatait. A 44, kérdőívet kitöltő pedagógus közül 12 nem írt ilyen alkalomról, vagy kifejezetten azt írta, hogy nem volt ilyen.

Az iskolák világához kötődően a szakirodalomban igyekeztek azonosítani az együttműködő tanulás különböző szintjeit. Az egyik első, sokat hivatkozott koncepciót Little (1990, ld. még Rapos 2016) alkotta meg, aki az együttműködésre épülő tanulást a következő típusokba rendezte az egymástól való pozitív függőség, kollektív autonómia és kezdeményezőkézség szerint: a) történetmesélés és az ötletek feltérképezése b) segítség, támogatás c) kölcsönös megosztás d) közösen tervezett, kivitelezett munka. A történetmesélés és az ötletek feltérképezése során a tanárok még egymástól független aktorok, rövid történeteiket az osztályteremtől távol, alkalmi szituációkban beszélnek meg. A közös munka során viszont már egy feladat iránti közös elköteleződésről és eredményekről beszélhetünk.

A pilot résztvevői az intézményi megosztás során legjellemzőbben a tájékoztatásra helyezték a hangsúlyt, néhány esetben egy-két kollégának informálisan is segítettek pl. új alkalmazások kipróbálásában. Egy olyan esetet találtunk, ahol arról számolt be két kolléga, akik egy iskolából érkeztek a pilotba, hogy intézményükbe visszatérve be is vonják a közös tervezésbe, munkába saját kollégáikat. Ahogy írják: „Ketten tervezzük a képzésben részt vett kollégánommal együtt két délelőtt kipróbálni a kollégákkal a Padlet, a Google Úrlap, a Powtoon, valamint a QR-kód készítését - az új tanév tervezésének közös tartalmának megalkotásaként.”

Az alapvetően egyoldalú (a pilotban résztvevő pedagógus tapasztalatainak megismertetése a tantestülettel vagy annak egy részével) ismeretek és tapasztalatok megosztása több megoldási utat mutatott. Voltak formális alkalmakhoz kötődő ismertetőik és bemutatók, amikor az új eszközök, módszerek bemutatása is megtörtént, az ilyen megosztás tipikusan a nevelőtestületi vagy munkaközösségi értekezletekhez kötődtek. De többen beszámoltak informális, egy-két érdeklődő kollégával való beszélgetésről, segítségéről.

A megosztás formája leggyakrabban előadás, bemutató, beszélgetés volt, de készültek összefoglalók, ajánlások, bemutatók az eszközök, módszerek alkalmazásáról, illetve többször megjelent, hogy az intézmény tagjaival is megosztották azokat az online felületeket, amiket a résztvevők a pilot során használnak. Néhányan belső képzéseket tartottak kollégáiknak.

A kollégákkal való megosztás tartalmára jellemző volt, hogy az egy-egy módszerre, eszközre fókuszált. Összesen egy résztvevő említette, hogy kifejezetten az együttműködő tanulással kapcsolatos tapasztalataira fókuszált. Ahogyan írja: „Szóbeli információ átadás történt a kollaboratív tanulás előnyeiről, buktatóiról. Jó dolognak gondoljuk az online tudásmegosztást, főként a saját élményű, saját forrásból származó tapasztalatok megosztását.”

A megosztás eredményeként elsősorban azt emelik ki a résztvevők, hogy a kollégák felől nyitottságot tapasztaltak, ösztönzőek, elgondolkodtatóak voltak a megosztott tapasztalataik. Ugyanakkor kevesen

fogtak bele abba, hogy mindezt alkalmazzák, beépítsék a gyakorlatukba. A következő tapasztalat például izgalmas kivételnek számít: „Google kérdőívet használtam valami kapcsán, annyira megtetszett, hogy a szakköri előjelentkezések idén így történtek.” Tehát elsősorban a pilotokban résztvevők kollégái hozzáállásban, gondolkodásban változtak, s mindez egyelőre kevésbé hat a gyakorlatukra. A válaszok alapján az is látszik, hogy óriási különbségek vannak abban az egyes intézmények közt, hogy a kollégák milyen arányban mutattak nyitottságot, pozitív hozzáállást a pilotban résztvevők tapasztalatai iránt.

5.3 A pilotban tanultak fenntartásának lehetőségei, a megosztáshoz szükséges támogatás

A szakmai közösségek fennmaradásáról mindegyik pilot tudatosan gondolkodott, más-más stratégiákat alakítottak ki **a résztvevők igényeinek, kezdeményezéseinek figyelembe vételével**. A fenntartás módja alapvetően a pilot során, **a pilot tapasztalatai alapján formálódott**, nem előre meghatározottan.

A TKA a résztvevők bevonásával azt a döntést hozta meg, hogy a szakmai tanuló közösség online Canvas felületét megtartják zártkörűnek, nem nyitják ki mások felé, mivel a pilot elsődleges célja a jelen csoport megerősítése volt. Ugyanakkor úgy látják, hogy ez **a stabil csoport az alapja annak, hogy a saját pozitív együttműködő tanulási élményeikre alapozva megkezdjék a hálózatosodást**. Ennek elsődleges lépése a résztvevők iskolába történő „kiszállásokat”, ahol a pilot eredményeinek disszeminálásán túl **fontos a csoporttag tudásának, munkájának külső szakmai megerősítése**. Úgy vélik ez a muníció adhat alapot ahhoz, hogy aztán küldő intézményen belül is kialakulhasson új szakmai közösség.

A DIA esetében a pilotvezetők nem látták a szakmai közösség fennmaradásának lehetőségét, de a **lazább személyes és szakmai tudásmegosztás lehetőségét meg akarták teremteni**. Havonta tartanak a pilotvezetők fogadóórát, amire a résztvevők bejelentkezhetnek a közösségi szolgálattal kapcsolatos kérdéseikkel, tapasztalataikkal. A Facebook, levelezőlista fennmarad, ahol a résztvevők megoszthatják a közösségi szolgálattal kapcsolatos eredményeiket, további tapasztalataikat (pl. az egyik pedagógus közösségi szolgálat díjat hozott létre az iskolájában, amit a többi résztvevő is értékelt, pozitívan jelzett vissza rá).

PH továbbélésének kulcstényezőjeként azonosították a képzők, az **egyes iskolákban megerősödő LL magokat**, melynek alapja minden esetben **egy elkötelezett tanító jelenléte**. Ez utóbbi hiányában nem látják lehetségesnek a z intézményi beágyazódást sem.

A harmadik kérdőíves vizsgálatban a résztvevők válaszaikban az együttműködő tanulás, valamint a tudásmegosztás fennmaradása kapcsán legfőbb lehetőségként továbbra is az egyszerűen elérhető forrásokat, gyűjteményeket, ölteket és közös oldalakat tartották. Legfőbb jelenlegi akadályként, s javítandó területként pedig az intézményi felszereltséget, elsősorban a wifi terhelhetőségét látták. Harmadik fő elemként pedig az jelent meg, hogy több időre van szükségük még, a tanultak átgondolásához, az alkalmazás elmélyítéséhez, terjesztéséhez.

Többször megjelent az is, hogy közös szakmai napokat is lehetne még rendezni, s hogy hasznos programokról, rendezvényekről is értesítsék egymást.

A három pilot tapasztalatai közt különbségek is érzékelhetőek voltak: a TKA pilotjában többen fontosnak érezték továbbra is a szorosabb kapcsolattartást, ami a másik két pilotban kevésbé volt jellemző. A PH pilotjában felmerült az egymás óráinak látogatása is, ami a pilotban is fontos tudásmegosztási forma volt. A DIA esetében a támogatást pedig leginkább a kollégák motiváltságának növelésében látták, felvetették például a csapatépítő tréningek lehetőségét. Ezek

mindegyike igazából azt az igényt fejezi ki, hogy az intézményük egy erőteljesebb (tanuló) szakmai közösséggé váljon.

Két válaszadó esetében jelentek meg olyan kezdeményezések, amelyekben saját magukat is aktív szerepben érzékelték a támogatás kapcsán:

„A saját módszertani tapasztalatunkat egymás iskoláiban bemutathatnánk, így a kollégákat segíteni tudnánk a pilotban tanultak belső átadásában. (Jó magam is szívesen elmennék egy-két digitális módszertani bevált elem megmutatásával a pilotban részt vevő kollégákhoz.) A következő tanév tervezéséhez az iskolai programok esetében közösen ötletelhetnénk, megoszthatnánk már meglévő belső jó gyakorlatainkat, amit adaptálhatnának a kollégák, vagy iskolák közötti együttműködésben akár párhuzamosan is meg lehetne valósítani az IKT eszközökre építően a közösen kidolgozott programot. Iskolatípusonként is akár egy közös módszertani ötletgyűjteményt gondolhatnánk, ahonnan meríthetnénk egymás anyagából (pl.: nemzeti ünnepek, jeles napok, CodeWeek, DTH...)”

„Tervezünk a közvetlen kollégámmal egy blogot létrehozni...vagy fb oldalt, mert rengeteg eszközünk, ötletünk van minden projekthez, ami nyomtalanul elfelejtődik.”

6. Az együttműködő tanulást támogató és nehezítő elemek a hazai pilotok tapasztalatai alapján

A legfőbb együttműködő tanulást támogató elemek a magyarországi kontextusban a következők voltak a pilotok értékelése alapján:

- Sokféle facilitátor szerep működtetése, megosztása a résztvevőkkel: tréner, mentor, online tutor, tanuló párok
- A tanárok sokféle együttműködési formában vannak jelen, nem ugyanabban a kiscsoportban dolgoznak a pilot során
- Online támogatórendszer az együttműködés mélyebb formáit akkor segítette, ha „feladat” jellegű tevékenységek és komoly facilitátori támogatás jelent meg
- A reflektálásban segítettek a konkrét visszajelző eszközök (Padlet, pet-kupakos játék).
- Általában erősítette a fenntarthatóságot, ha többen jöttek az iskolából (TKA, PH), de ha az iskola nem volt befogadó a résztvevőkkel, akkor inkább az iskolán belüli ellenzéki pozíciójuk erősödött fel (DIA)
- A pilotvezetők szakértelme a facilitáló szerepkörhöz

A legfőbb, együttműködő tanulást nehezítő elemek a magyarországi kontextusban a következők voltak a pilotok értékelése alapján:

- A tanárok – a kérdőívek alapján – az egész pilot során a következő területekkel a legelégedetlenebbek, a legkevésbé érzik sikeresnek magukat: saját és mások munkájára való tudatos reflektálásban, valamint a kötetlen szakmai megbeszélésekhez szükséges idő terén. A reflektálás pedig meghatározó eleme az együttműködő tanulás alapértékeinek, elsősorban a mély együttműködésnek.
- A reflexiók a személyes alkalmakon jobban működtek, az online térben csak facilitátori támogatással, s jellemzően egy-egy feladat, munka, produktum kapcsán jelennek meg, kevésbé a tanulási folyamathoz kötöttek.
- A facilitátorok szakmai tekintélye néha olyan szakmai távolságot, „elérhetetlenséget” jelentett, ami nehezítette a résztvevők aktív bevonódását, az együttműködő tanulás során a facilitátori szerepük felvállalását.
- A tanárok időhiánya. A pilot során gyakran és minden szereplő megfogalmazta. Ennek hátterében egyrészt a napi feladatok sokasága áll, másrészt az együttműködő tanulás

hosszabb távú „befektetésének” jellege, azaz a szakmai közösségekben a tanulásnak sokszor nincs konkrét, közvetlen, rövid távú kézen fogható eredménye.

- Az iskolák eltérő fogadókészsége a pilot tartalmak és együttműködő tanulás kapcsán
- A tanárok nem kedvező, meghatározó szerepe az iskolán belül
- A tanárok leterheltsége, egyéb munkahelyi problémái
- Az intézményi felszereltség problémái (főként technikai) az intézményi gyakorlatba való beágyazódás kapcsán
- Lassú folyamat: a tanárok több ponton jelezték, hogy több időre van szükségük még a tanultak átgondolásához, alkalmazásának elmélyítéséhez, terjesztéséhez

7. Felhasznált irodalom:

Canea, F. (2013): Teacher CPD policies: balancing needs and provision at the level of individual teachers, schools and of education systems. In: *Policies on teachers' continuing professional development (CPD): balancing provision with the needs of individual teachers, schools and education systems*. Report of a Peer Learning Activity in Vienna, Austria 2 - 6 June 2013.

http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/archive/documents/teacher-cpd_en.pdf

Guidelines for designing pilot programmes. Draft version. (2016)

Little, J. (1990). The persistence of privacy: Autonomy and initiative in teachers' professional relations. *The Teachers College Record*, 91(4), 509-536.

Rapos Nóra (2016): A támogatás értelmezései a személyes szakmai életúton. In: Vámos Ágnes (szerk.) *Tanuló pedagógusok és az iskola szakmai tőkéje*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, pp. 79-102.

Resource pool elements for the EFFECT project's Methodological Framework. Draft version. (2016)

Mellékletek

1. sz. melléklet: Értékelési koncepció a hazai tanári együttműködések pilotjaihoz

Az EFFEct hazai pilotjainak értékelését két különálló, ugyanakkor számos ponton egymáshoz kapcsolódó monitorozó, visszajelző, értékelő tevékenységsorként képzeljük el. Az értékelési folyamat két irányának tervezésére szükség van, mivel a kétféle értékelés más célok, s ehhez kötődően más alapelvek mentén szerveződik, elsősorban más célközönségnek készül, valamint részben más-más értékelési területeket helyez előtérbe, ami által az értékelési eszközök közt is mutatkoznak különbségek. Ennek a kettőségek a háttérben alapvetően a projekt kettős célrendszere rejlik, mely egyszerre tűzi ki a nemzetközi projektszemponatok képviselőjét a pilot során és vállalja egy leendő támogató rendszer kialakítását e célokhoz kötődően; másrészt vállalja a pilot szereplőinek és munkájának értékelését és támogatását is.

Az értékelés két fő iránya:

- 1) a pilot tapasztalatainak értékelése az EFFEct Methodological Framework-je számára
- 2) a pilotok folyamatát követő, a folyamat közbeni visszajelzésre fókuszáló értékelés.

Az értékelés két fő irányának terve és összehasonlítása:

	Pilot tapasztalatainak értékelése az EFFEct Methodological Framework számára	A pilotok folyamatát követő, folyamat közben visszajelzésre fókuszáló értékelés
Az értékelés funkciója	A kollaboratív/együttműködő tanulás vizsgálata.	Támogató funkció, mely a pilotok önértékelését segíti elő.
Az értékelők funkciója	Megfigyelés, adatgyűjtés, -elemzés.	Az értékelés koncepciójának kidolgozása, adatgyűjtés, -elemzés, visszajelzés.
Kinek szól?	Elsősorban az EFFEct projekt teamjének. Továbbá pedagógusoknak, iskoláknak, oktatáspolitikának, oktatáskutatóknak, -fejlesztőknek nemzetközi és hazai szintén.	Elsősorban a pilotban érintetteknek. Továbbá pedagógusoknak, iskoláknak, oktatáspolitikának, oktatáskutatóknak, -fejlesztőknek hazai és nemzetközi szintén.
Az értékelés célja	a) A program négy értékének valamint hat vizsgálati szempontjának, megjelenése (base criteria) a pilotokban: az alapkritériumok erősségének és alakulásának értékelése; ez alapján javaslatok az MF finomhangolására b) Visszajelzés az egyes ajánlott értékelési eszközök használatának tapasztalataira, az eszközök használhatóságára (ld. Appendix of MF tools)	a) A tanári együttműködés tartalmi értékelése: a pilot projektek belső céljának és megvalósulásának értékelése b) A tanári együttműködés folyamatának értékelése: a szakmai közösség alakulásának értékelése - a kiinduló állapot és a pilot végére elért állapot összehasonlítása - az együttműködés mint tanulás tapasztalatainak folyamat közbeni értékelése, visszajelzése a fenntarthatóság támogatásához
Az értékelés alapelvei	▪ <u>A szakmai közösség mint alapvető értékelési egység elve:</u> Az értékelés alapját a tanári együttműködés mint tanulás adja, ami azt is jelenti, hogy az értékelés alapegysége a pilot szakmai	▪ <u>A szakmai közösség mint alapvető értékelési egység elve:</u> Az értékelés alapját a tanári együttműködés mint tanulás adja, ami azt is jelenti, hogy az értékelés alapegysége a pilot szakmai

közössége, tanári teamje (nem pedig az egyes pedagógusok vagy szervezetek tanulása). Ugyanakkor a szakmai közösség tanulásának értelmezésében szerepet játszik az egyéni tanulási folyamatokkal, valamint a szervezeti tanulással való összefüggések értelmezése is.

- Az értékelés koherenciájának elve: az EFFeCT projekt tanulásértelmezése, együttműködéssel kapcsolatos értékei és az értékelés alapelvei koherensek.
- Az átfogó, több nézőpontú értékelés elve: az értékelés során többféle érintett nézőpontját is bevonjuk, valamint többféle értékelési eszközt, bizonyítékot is használunk.
- A résztvevők bevonására épülő értékelés elve: a résztvevők az értékelés folyamatának részesei.

közössége, tanári teamje (nem pedig az egyes pedagógusok vagy szervezetek tanulása). Ugyanakkor a szakmai közösség tanulásának értelmezésében szerepet játszik az egyéni tanulási folyamatokkal, valamint a szervezeti tanulással való összefüggések értelmezése is.

- Az értékelés koherenciájának elve: az EFFeCT projekt tanulásértelmezése, együttműködéssel kapcsolatos értékei és az értékelés alapelvei koherensek.
- Az értékelés mint értelmezés elve: a különféle értékelési módszerek használata az érintettek tapasztalatainak értelmezésére épül, valamint az értékelési módszerekkel kapott eredmények mindig az érintettek bevonásával kerül értelmezésre.
- Az átfogó, több nézőpontú értékelés elve: az értékelés során többféle érintett nézőpontját is bevonjuk, valamint többféle értékelési eszközt is használunk.
- A folyamatos/rendszeres értékelés elve: a pilot során több, egymásra épülő értékelési alkalomra kerül sor.
- A támogatás elve: az értékelés célja, hogy a szakmai közösség tanulásához támogató visszajelzéseket kapjon, elősegítse a szakmai közösség önértékelését.
- A résztvevők bevonására épülő és igényeire nyitott értékelés elve: a résztvevők az értékelés folyamatának részesei. A résztvevők bevonódnak az értékelési folyamat alakításába, finomhangolásába.

Az értékelés területei

1. A tanári együttműködés alapkritériumainak megjelenése és változása mint elméleti keret:
 - részvételre épülő szakmaiság (közös vezetés, irányítás)
 - mély együttműködés (kritikusan vizsgálják a tanulás és tanítás tapasztalatait)
 - méltányosság
 - holisztikus tanulás, ami a tanulók és tanárok tanulására is vonatkozik (növeli a kritikus, önálló gondolkodást, autonómiát és öntudatosságot)

8. a szakmai közösség és egyes tagjainak céljai, igényei, értelmezései a pilot elején és végén
 - a pilot tartalmi célja (pedagógus közösségre és tanulókra vonatkoztatva)
 - a kialakított program, folyamat vizsgálata
 - igények és célok az együttműködés kapcsán
 - a tanulás és együttműködés értelmezése
9. A tanulás mint együttműködés folyamatának, alakulásának támogató, folyamat közbeni értékelése

	<p>valamint a konkrét vizsgálat szintjén:</p> <ol style="list-style-type: none"> Morális cél Közös cél iránti elköteleződés Bevonódás Rugalmas fejlesztési folyamat Visszajelzés Értékelés <p>2. <u>A tanári együttműködést elősegítő tanulási eszközök</u></p> <ul style="list-style-type: none"> hogyan járultak hozzá a négy alapkritérium megvalósulásához? hogyan értékelték az érintettek az adott tanulási eszközt a tanulásuk szempontjából? <p>3. <u>Az online felület szerepe a kollaboratív/együttműködő tanulás támogatásában</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> a tanuló közösség képének, rendszerének értelmezése és alakulása <ul style="list-style-type: none"> közös gyakorlatok tervezése, fejlesztése közös tudásbázis, értelmezések építése közös célok alakulása társas támogatás technológiai támogatás a visszajelzések kultúrája <ul style="list-style-type: none"> reflexiók rendszeressége, formái, tartalma a tanulás értelmezései <ul style="list-style-type: none"> a tanulás mint felelősségvállalás a tanulás mint együttműködés különböző formáinak, módjának, szintjének megjelenése a szakmai közösség szereplői <ul style="list-style-type: none"> a szakmai közösségben való részvétel alakulása a szakmai közösség tevékenységének, működésének koordinálása, vezetése viszonyrendszerének, belső és külső kapcsolatainak alakulása, a szakmai közösséget jellemző légkör <p>10. A program beágyazódása, fenntarthatósága és kapcsolata a pedagógusok intézményi munkájával</p>
<p>Szereplők, közösségek (kik, funkciók)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 3 pilot szakmai közössége koordináló, pilot indító csoport EFFeCT projekt team 	<ol style="list-style-type: none"> a pedagógusok szakmai közössége TEMPUS <ul style="list-style-type: none"> kiválasztott pedagógus csoport DIA jelentkező pedagógusok (kisebb csoportokat várnak intézményeként) PARTNERS <ul style="list-style-type: none"> kiskőrösi EGYMI támogató csoport 39 fős pedagógus csoport 10 iskolából koordináló, a pilotot indító csoport
<p>Az értékelés eredménye (produktum)</p>	<ul style="list-style-type: none"> fejlesztett és adaptált értékelési eszközök hazai összegző tanulmány a 2 pilot alapján ajánlás, guide 	<ul style="list-style-type: none"> fejlesztett és adaptált értékelési eszközök és elemzésük a tanári együttműködések/szakmai közösségek fejlődéséről szóló tanulmány (mely része lesz a hazai összegző tanulmánynak)

Az értékelés folyamatterve és eszközei

	2016. november – 2017. február	2017. február - április	2017. május – augusztus	2017. szeptember – november
a pedagógusok szakmai közössége	kérdőív kérdőív MF		kérdőív kérdőív MF	kérdőív kérdőív MF
koordináló, pilot indító csoport	kérdőív MF interjú			kérdőív MF interjú
EFFeCT projekt team				kérdőív – MF
Online felület, projekt anyagok	doku.elemzés, tartalomelemzés	doku.elemzés, tartalomelemzés	doku.elemzés tartalomelemzés	doku.elemzés tartalomelemzés

1. időszávhoz (2016. november – 2017. február)

1.1. A pedagógusok szakmai közösségének vizsgálata:

Az értékelés célja:

- A tanári együttműködés tartalmi értékelése: a pilot projektek belső céljának és megvalósulásának értékelése
- A tanári együttműködés folyamatának értékelése: a szakmai közösség alakulásának értékelése
 - a kiinduló állapot felvétele
 - az együttműködés mint tanulás tapasztalatainak folyamat induláskor értékelése, visszajelzése a fenntarthatóság támogatásához

Az értékelés eszközei:

1. BELÉPŐ „CÉDULA”

Minden pilot első közös találkozósa alkalmának elején a résztvevők céljainak, elképzeléseinek, igényeinek feltárása egyénileg, vagy csoportban.

Javasolt módszer: TKT. Egyéni cédulák, vagy összesítő poszter összegyűjtése és értékelőkhöz eljuttatása.

A megvalósítás pilotonként lehet eltérő, de a keletkezett dokumentumot kérjük az értékelőkhöz eljuttatni.

2. KÉRDŐÍV

kitöltés: kb. egy hónappal az első közös találkozás után

Kedves Kolléga!

Az alábbi kérdőív az EFFECT projekt keretében működő szakmai közösségek vizsgálatát célozza. Célunk annak megértése miképp lehet hatékonyan és eredményesen támogatni a pedagógusok tanuló szakmai közösségeit. Ez az oka annak, hogy a projekt ideje alatt többször monitorozzuk majd a közös munkát. Kérjük, válaszaival segítse a közös tanulást!

FONTOS!

Az alábbi kérdőívet a projekt során három alkalommal küldjük el Önnek, annak érdekében, hogy folyamatot, tanulást, változást tudjunk vizsgálni. Ezért szükséges, hogy a kérdőívek egy KÓD segítségével összeköthetők legyenek. Ez nem teszi lehetővé a személyes azonosítást, csupán azonos kitöltő összekötését. Azért, hogy a **KÓD** ne felejtődjön el, kérjük, hogy az alább meghatározott kombinációval lépjen be a rendszerbe minden esetben.

Kálmán Orsolya, Rapos Nóra

projekt értékelők

Háttérváltozók

1. Kérjük, adjon meg egy saját kódot/jeligét! Fontos, hogy ezt a kódot/jeligét megjegyezze, mert a projekt lezárásakor kitöltendő kérdőívét majd ugyanezzel a kóddal/jeligével kell ellátnia! Ezzel válnak összeköthetővé a kérdőíveinek eredményei.
születési hónap (két számjegy) születési nap (két számjegy) keresztnéve első két karaktere (két betű)
2. Melyik projektben vesz részt? Kérjük, jelölje meg!
 - a. Demokratikus Ifjúságért Alapítvány X-Labor
 - b. a Partners Hungary és a Kiskőrösi EGYMI Lépésről lépésre programja köré szerveződő pilot
 - c. TKA Alma a fán – Digitális pedagógus: IKT-eszközök kreatív felhasználása az oktatásban
3. Neme
 - a. nő
 - b. férfi
4. A jelenlegi tanévet is beszámítva összesen hány évet dolgozott Ön gyakorló pedagógusként?
 - a. 0-5 év
 - b. 6-10 év
 - c. 11-15 év
 - d. 16-20 év
 - e. 21-25 év
 - f. 26-30 év
 - g. 30 évnél több
5. Mi az Ön legmagasabb pedagógus végzettsége? (Egy választ lehet megjelölni!)
 - a. nincs pedagógus szakképzettségem
 - b. alacsonyabb, mint főiskolai vagy BA végzettség
 - c. főiskolai vagy BA végzettség
 - d. egyetem vagy MA végzettség
 - e. tudományos fokozat (PhD, kandidátusi, doktori)
6. Az oktatási-nevelési rendszer mely területén végez pedagógiai tevékenységet? (Többet is megjelölhet!)
 - a. óvoda
 - b. 1-4. évfolyam
 - c. 5-8. évfolyam

- d. alapfokú művészeti iskola
 - e. gimnázium 9-12. évfolyamai
 - f. szakgimnázium
 - g. szakiskola
 - h. képzési szinttől független pedagógiai tevékenység
 - i. felsőoktatás
7. Milyen pedagógusképesítései vannak Önnek? Többet is megjelölhet!
- a. óvopedagógus
 - b. tanító
 - c. általános iskolai tanár
 - d. középiskolai tanár
 - e. szakoktató, technikus tanár, műszaki oktató
 - f. gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus
 - g. egyéb
8. Milyen tanári szakokra van képesítése? (csak tanároknál, azaz 6. c, d, e)
- a. magyar nyelv és irodalom
 - b. matematika
 - c. fizika
 - d. kémia
 - e. biológia
 - f. természetismeret – környezettan
 - g. földrajz
 - h. történelem és állampolgári ismeretek
 - i. erkölcsstan és etika
 - j. hittanár – nevelőtanár
 - k. idegen nyelv, nemzetiségi nyelv
 - l. Művészeti szak
 - m. informatika, számítástechnika
 - n. technika, életvitel
 - o. testnevelés, gyógytestnevelés
 - p. szakmai szak
 - q. egyéb:
9. Milyen további feladatokat lát el intézményében?
- a. intézményvezető, tagintézmény-vezető
 - b. intézményvezető helyettes, tagintézmény-vezető helyettes
 - c. osztályfőnök
 - d. munkaközösség-vezető
 - e. gyakoronokok, tanárjelöltek mentorálása
 - f. közösségi szolgálatot koordináló pedagógus
 - g. egyéb
10. Intézményéből egyedül érkezett projektbe?
- a. igen
 - b. nem

A fenti személyes, háttér adatok után következnek a projektre vonatkozó kérdések. Mivel több projekt résztvevői is kitöltik a kérdőívet, fontos, hogy egyes szavakhoz, fogalmakhoz közös jelentés társuljon.

PROJEKT: Az a program, amelyre az EFFECT programon belül jelentkeztek (pl.: Demokratikus Ifjúságért Alapítvány X-Labor; a Partners Hungary és a Kiskőrösi EGYMI Lépésről lépésre programja köré szerveződő projekt; TKA Alma a fán – Digitális pedagógus: IKT-eszközök kreatív felhasználása az oktatásban)

CSOPORT: Az a legnagyobb közösség, melyben a fenti projekt megvalósul. Természetesen a csoport tevékenységeként értelmezendő az is, ha azon belül kisebb csoportokban dolgoznak.

CSOPORTVEZETŐ(K): A legnagyobb közösséget (CSOPORTOT) vezető tréner(ek)/facilitátor(ok).

1. Írjon le egy olyan esetet, helyzetet röviden, amikor **jó tanulási tapasztalata** volt, úgy érezte, hogy sikeresen megtanult valamit a szakmájához kötődően!

.....
.....
.....
.....

2. Írja le röviden **mit vár**, mivel fog gazdagodni, mit fog megtanulni e projekt kapcsán!

.....
.....

3. Fogalmazza meg, mit jelent Ön számára pedagógusként tanulni!

.....
.....

4. A kollégákkal való együttműködésnek örülök, mert.....

.....

5. A kollégákkal való együttműködéstől tartok, mert.....

.....

6. Az alábbi állítások **az Önök csoportjának** (csoport alatt azt a teljes pedagógusközösséget értjük, akikkel a projektben együtt tanulnak, tevékenykednek) **megismerésre irányulnak**. Kérjük, minden állítást a következő skála alapján ítéljen meg!

egyáltalán nem értek egyet
nem értek egyet
közömbös számomra/nem tudom megítélni
egyetértek
teljes mértékben egyetértek
még nincs róla tapasztalatom

A projektbe kapcsolódáskor világos volt számomra a közös tanulás fókusza.	
Ez a fókusz szerintem a következő.....	
Bekapcsolódtam a csoport közös tanulási céljainak kialakításába.	
Ez a cél szerintem.....	
Az egyéni tanulási céljaim a csoportcélok részévé váltak, így bízom a megvalósulásukban.	
Világos számomra az együttműködés célja.	
El tudom képzelni, miképp fog történni a közös tanulás.	

A csoport közösen kialakított értékrenddel és jövőképpel rendelkezik, amelynek középpontjában a pedagógusok és az ő tanulásuk áll.	
A csoport konkrét, mérhető célokat is rendel a jövőképben megfogalmazott célok eléréséhez.	
A célok megvalósulását folyamatosan nyomon kívánjuk követni.	
Részt vettem a közös tanulásunk (pl.:gyakorlatok, feladatok) tervezésében, kialakításában.	
Részt vettem a közös tanulásunk (pl.:gyakorlatok, feladatok) megvalósításában.	
A megbeszéléseinken bemutatunk újszerű tanulószervezési, vagy egyéb szakmai lehetőségeket.	
Ha valakinek problémája van, számíthat a csoporttagok segítségére.	
Kiismerem magam abban az online térben, amelyet használunk a közös munkához.	
Részt vettem az online felületen az együttműködés, közös tanulás tervezésében.	
A csoportunk értéknek tartja és tiszteli a sokszínűséget, a különböző és eltérő véleményeket.	
A résztvevők gyakran adnak egymásnak szakmai fejlődésüket segítő visszajelzéseket.	
A csoport vezetői gyakran adnak szakmai fejlődésünket segítő visszajelzéseket.	
A csoportban pozitívan tekintünk a kritikákra úgy, mint a fejlődés forrásaira.	
A résztvevők gyakran és tudatosan reflektálnak saját munkájukra.	
A résztvevők gyakran és tudatosan reflektálnak egymás munkájára.	
A csoportban vitára bocsáthatók különböző javaslatokat, ötleteket, feladatokat a fejlesztés szándékával.	
Az online felületen lehetőség van egymás munkájára, tapasztalataira, kérdéseire támogatónan reflektálni.	
Saját szakmai fejlődésemre vonatkozóan kihívást jelentő célokat tűztem ki a projekthez/pilothoz kapcsolódóan.	
A résztvevők tudatosan megosztják egymással saját jó gyakorlataikat, tapasztalataikat a közös alkalmakon.	
A résztvevők tudatosan megosztják egymással saját jó gyakorlataikat, tapasztalataikat az online felületen.	
A csoport számba veszi a tagjai hozott tudását.	
A résztvevők hasznosítják a megszerzett tapasztalatokat.	
A csoport vezetői támogatják az együttműködést.	
Egy-egy helyzet, dilemma megoldásánál több utat is elfogadunk.	
Lehetőség van a csoportfoglalkozásokon túli együttműködésre is.	
Éspedig.....	
A pedagógusok együttműködnek egymással különböző problémák megoldásában.	
A csoportunk képes felismerni saját tanulási igényeit és proaktívan megkeresni a szükséges információkat, megszerezni a szükséges képességeket, illetve megismerni és hasznosítani a jó gyakorlatokat.	
A csoport az online felületet tudásmegosztási platformként használja.	
Az online felület támogatja a résztvevők közti interakciót, közös problémák, ötletek felvetését, megvitatását.	
Beépítem munkámba a csoportban megismert új ötleteket.	
A csoportban feldolgozott témák érdekesek, fontosak számomra.	
A résztvevők hasznosítják a megszerzett tapasztalatokat.	
A csoporton belüli kommunikáció kölcsönös.	
Az online felület mindenki számára biztosítja a hozzászólás lehetőségét, a partneri kommunikációt.	
A csoport működése jól szervezett, átlátható.	
Megfelelő információt, támogatást kapok a tanulásomhoz.	

A csoport tagjainak többféle lehetősége van megismerni egymást.	
A csoporttagok lehetőséget kapnak, hogy személyesen is megismerjék egymást.	
Tudom, hogy milyen módon, milyen úton keresztül kaphatok támogatást problémáim megoldására.	
Bizalommal fordulhatunk egymáshoz.	
A csoport működését hosszabb távra, a piloton túlra is tervezzük.	
A csoportban megismert ötletek, módszerek, tanácsok segítik a mindennapi munkám, ezért továbbra is használom majd azokat.	
A csoportban megismert ötletek, módszerek, tanácsok segítik a mindennapi munkám, ezért tervezem, hogy megosztom másokkal is.	
Az online felület kialakítása során tervezett a közösség együttműködése a projekt utáni időszakra is.	
Az online felület kialakítása során tervezett a további résztvevők bevonásának lehetősége.	
A csoporton belül jellemző, hogy megosztjuk egymással történeteinket, tapasztalatainkat.	
Ha valaki segítséget kér, mindig van valaki, aki megmondja, mit kellene tennie.	
A csoporton belül felmerülő ötleteket megvitatjuk, megbeszéljük tapasztalatainkat.	
Közös munka és felelősség, közös munkamegosztás jellemzi csoportunk működését.	
Fontosnak tartom, hogy beszámoljak a csoportban a munkám sikereiről és kudarcairól.	
Szakmai döntéseim általában tudatosak.	
Szakmai döntéseimet tudom képviselni a csoportban	
Amikor saját munkámról gondolkodom, az iskolám céljaira is gondolok.	

7. Az alábbi állítások szintén az Önök csoportjára, s az ott zajló tanulási folyamatokra vonatkoznak. Ítélje meg az állításokkal való **egyvetértését** az alábbi skálán, a pilot eddigi tapasztalatai alapján.

egyáltalán nem értek egyet

nem értek egyet

közömbös számomra/nem tudom megítélni

egyvetértek

teljes mértékben egyvetértek

még nincs róla tapasztalatom

	Egyáltalán nem értek egyet	Nem értek egyet	Közömbös számomra	Egyvetértek	Teljes mértékben egyvetértek
A csoportom vezetőinek támogatásában részesültem a pilot során.					
A kollaboratív/együttműködő tanulás megfelelő vezetői/facilitátori szakértelem mellett valósult meg.					
Csoportvezetőim megfelelő szakértelemmel rendelkezik a résztvevők facilitálásához a folyamatmenedzsment terén.					
Csoportvezetőim megfelelő szakértelemmel rendelkezik a résztvevők facilitálásához tartalmi					

kérdésekben.					
A tanulási célok világosan ki voltak fejtve.					
A tanulási út támogatása világosan ki volt fejtve.					
A szakmai célokat érintő kérdések a résztvevők bevonásával kerültek megvitatásra.					
Részt vettem a szakmai célokat és megvalósításukat érintő vitákban.					
Úgy éreztem, hogy része vagyok a döntéshozatali folyamatoknak.					
A tartalom szakmailag inspiráló és elgondolkodtató volt.					
A facilitálás rugalmas volt, illeszkedni tudott tanulási igényeimhez.					
Bátorítottak arra, hogy kérdéseket tegyünk fel.					
Gyakori lehetőség volt a reflexióra.					
Elérhetőek voltak számomra elméleti alapokat nyújtó segédanyagok.					
Elérhetőek voltak digitális segédanyagok is számomra.					
Megfelelő mennyiségű kötetlen idő állt rendelkezésre szakmai kérdésekről beszélgetni.					
Lehetőségem volt tudásomat és tapasztalataimat megosztani a többi résztvevővel.					
A kollaboratív/együttműködő tanulás szakmailag következetes volt.					
A követelmények reálisan magasak voltak, és ezáltal új tudásra tettem szert.					
Holisztikus, átfogó megközelítésre tettem szert saját szakmai fejlődésemmel kapcsolatban.					
Úgy érzem, része lettem egy szakmai tanulóközösségnek					
A kollaboratív/együttműködő tanulás eredményeként változtatni fogok szakmai munkámon.					
A kollaboratív/együttműködő tanulásban való részvétel során új tudásra tettem szert.					
Morális és etikai kötelességeinknek tudatában dolgoztunk együtt, mint tanárok és kollégák.					
A társadalmi igazságosság előmozdítása explicit célja volt kollaboratív/együttműködő tanulásunknak.					

1.2 Koordináló, pilotindító csoport

Az értékelés célja:

- A tanári együttműködés tartalmi értékelése: a pilot projektek belső céljának diagnosztikus értékelése

- A tanári együttműködés folyamatának értékelése: a szakmai közösség alakulásának értékelése
 - a kiinduló állapot értékelése
 - az együttműködés, mint tanulás tapasztalatainak folyamat elején történő értékelése, visszajelzése a fenntarthatóság támogatásához

Interjú

Az interjú időpontja: az első találkozás után

- Morális cél

A szakmaiság magas színvonalát jelzi az *erkölcsi cél* szem előtt tartása, beleértve a *társadalmi igazságosság* elősegítésének explicit célját.

- Miképp gondolkodik a csoport szakmai fókuszairól, hosszú távú szakmai céljairól, annak tartalmáról?
- Hogyan látja szerepüket a pedagógus szakma fejlődésének támogatása tekintetében?
- Mit tart fontosnak a pedagógusok közti együttműködésben, együttműködésre épülő tanulásában?

- Közös cél iránti elköteleződés

Fontos a jól körülhatárolt *közös tanulási cél*, amely a gyakorlati problémák azonosítását, a megoldási lehetőségek felkutatását és körbejárását és az ismeretek közös kialakítását támogatja a vonatkozó elmélet és gyakorlat alapján.

- Milyen tanulási célokat tervez?
- Hogyan gondolkodik a közös tanulási célok kialakításának módjáról?
- Milyen közös szakmai előzményekre, elköteleződésekre, gyakorlatokra kíván építeni?

- A koordináló szerep értelmezése

- Hogyan értelmezi a saját szerepét a tanuló közösségben?
- A tanuló szakmai közösség egyes koordináló tagjai közt milyen viszonyra számít, milyen szerep- és feladatmegosztást tervez?
- Hogyan gondolkodik a saját tanulási folyamatáról? Mit tart erősségének és mitől tart?

- Bevonódás

A *pedagógusok szakmai bevonódása* a saját tanulási folyamatuk megtervezésébe, megvalósításba és értékelésébe segíti a mindennapi tanítási gyakorlatukat.

- Hogyan képzei a csoportba jelentkezés módját, feltételeit? Ki lehetnek a csoport tagjai?
- Milyen módokon tervezik támogatni a pedagógusokat tanulási céljaik megfogalmazásában, majd tanulásuk tervezésében, megvalósításában?
- Milyen tanulás támogatási rendszer kiépítését tervezik?

- Milyen lehetőségeket lát az online felületen a kollaboratív/együttműködő tanulás támogatására?
- Hogyan tervezi a személyes találkozások és az online platform egymásra épülését a tanulás, együttműködés érdekében?

- Rugalmas fejlesztési folyamat

Fontos a *jól strukturált, mégis rugalmas fejlesztési folyamat*, amely rendszeres elemeket tartalmaz, szem előtt tartja a csoport tanulás-módszertanát és reagálni tud az esetlegesen felmerülő változó igényekre.

- Milyen tanulási folyamatot terveztek most a csoportalakulás előtt?
- Mely területeken érzik úgy, hogy a tagok véleménye megváltoztathatja ezt?
- Milyen nehézségektől tart a tanuló közösség kezdeményezése, fenntartása kapcsán?

- Visszajelzés

Fontos a párbeszéd elősegítése a *folyamatos, kétoldalú visszajelzés* biztosítása érdekében.

- Milyen fórumokon lesz lehetősége a tagoknak visszajelzéseket adni, változtatási lehetőségeket javasolni? Hogyan tervezik ennek működtetését?
- Ön hogyan tervez visszajelezni a tanuló közösség működése kapcsán?

- Fenntarthatóság

- Most hogyan látja a tanuló közösség továbbélésének lehetőségét?
- Milyen konkrét elemeket, tevékenységeket terveznek, amellyel ezt segítik?

- Értékelés

Az *értékelési kritériumok azonosítása* szerves részét képezi a tanulási folyamatnak, amely lehetővé teszi a résztvevők munkájának reflektív visszacsatolását.

- Mikor tekinti sikeresnek a pilot működését?
- Mit vár az együttműködésre, közös tanulásra vonatkozó külső visszajelzésektől?
- Mit tart még fontosnak elmondani a tanuló közösség elindítása kapcsán?

MF kérdőív

	Egyáltalán nem értek egyet	Nem értek egyet	Közömbös számomra /nem tudom megítélni	Egyetértek	Teljes mértékben egyetértek	Megjegyzés
A pilot során vezetőként támogatom a csoport						

munkáját.						
A pilot során vezetőként támogatom az egyének munkáját.						
Megfelelő szakértelemmel rendelkezem a pilot irányítási feladataihoz.						
Szakmailag kompetensen tudom végezni a résztvevők facilitálását tartalmi kérdésekben.						
Szakmailag kompetensen tudom végezni a folyamatmenedzsment facilitálását.						
Lehetőséget biztosítunk a szakmai célok, tervek megvitatására.						
Világosan kifejtett tanulási célok megfogalmazására törekszünk.						
Fontosnak gondolom, hogy inspiráló, érdekes tartalommal töltsük meg a közös tanulást.						
A tanulási folyamat rugalmasan alakul a csoport igényeihez.						
Gyakori lehetőséget biztosítunk a reflexióra.						
Készítünk elméleti alapokat nyújtó segédanyagot.						
Készítünk digitális segédanyagokat.						
Megfelelő mennyiségű kötetlen időt tudunk biztosítani a találkozóknak alkalmával.						
Sokféle lehetőséget biztosítunk a tudásmegosztásra.						
A csoporton belül létrejövő tudás megosztásra, felhasználásra kerül majd a résztvevők intézményében.						

A kollaboratív/együttműködésre épülő tanulás céljait következetesen képviseljük.						
Törekszünk rá, hogy olyan holisztikus tudás jöjjön létre, amely a tudás többféle aspektusát érinti (pl. intellektuális, érzelmi, etikai spirituális aspektusait).						
Törekszünk rá, hogy olyan holisztikus tudás jöjjön létre, ami a tanulás tartalma mellett a tanulás módjára is vonatkozik.						
A társadalmi igazságosság megjelenik célként a tervezett pilotban.						
A tanári és kollegiális szerep erkölcsi és etikai szempontjai megjelennek mint téma.						

Az újratervezett kérdőív az értékelés második szakaszában

A pilot résztvevői számára készített online kérdőív (2. szakasz)

Jelszó:.....

(Kérjük, ugyanazt a jelszót használja, mint az első alkalommal, mert így egyfelől anonim módon írhatja le véleményét, másfelől össze tudjuk hasonlítani a pilot egyes pontjain adott visszajelzését!)

1. Az alábbi állítások **az Önök csoportjának** (csoport alatt azt a teljes pedagógusközösséget értjük, akikkel a pilotban együtt tanulnak, tevékenykednek) **megismerésére irányulnak**. Kérjük, minden állítást a következő skála alapján ítéljen meg!

- 1= egyáltalán nem értek egyet
- 2= nem értek egyet
- 3= közömbös számomra/nem tudom megítélni
- 4= egyetértek
- 5= teljes mértékben egyetértek

1.a. Az egyéni tanulási céljaim a csoportcélok részévé váltak.	1-5
1.b. Írjon példákat rá!	nyitott kérdés
2.a. A célok megvalósulását folyamatosan nyomon követjük.	1-5
2.b. Írjon példákat rá!	nyitott kérdés

3. Részt vettem a közös tanulás (gyakorlatok, feladatok) tervezésében, kialakításában.	
4.a. Használok az online terünetet a közös munkához.	1-5
4.b. Írjon példákat rá!	nyitott kérdés
5.a. A résztvevők gyakran és tudatosan reflektálnak saját munkájukra.	1-5
5.b. Írjon példákat rá!	nyitott kérdés
6.a. A résztvevők gyakran és tudatosan reflektálnak egymás munkájára.	1-5
6.b. Írjon példákat rá!	nyitott kérdés
7. A pilotban résztvevők hasznosítják a megszerzett tapasztalatokat.	1-5
8.a. A megszerzett tapasztalatokat hasznosítani tudom a saját pedagógiai gyakorlatomban.	1-5
8.b. Írjon példákat rá!	nyitott kérdés
9. A közös találkozókon, feladatokon túl is van együttműködés a résztvevők közt.	1-5
10. Az online felület támogatja a résztvevők közti interakciót, közös problémák, ötletek felvetését, megvitatását.	1-5
11. A csoporton belüli kommunikáció kölcsönös.	1-5
12. A csoport működése jól szervezett, átlátható.	1-5
13. Megfelelő információt, támogatást kapok a tanuláshoz.	1-5
14. Bizalommal fordulhatunk egymáshoz.	1-5
15. Közös munka és felelősség, közös munkamegosztás jellemzi csoportunk működését.	1-5
16. Fontosnak tartom, hogy beszámoljak a csoportban a munkám sikereiről és kudarcairól.	1-5
17. Megfelelő mennyiségű kötetlen idő állt rendelkezésre szakmai kérdésekről beszélgetni.	1-5

2. Írjon le egy olyan esetet, kis példát, amikor a pilot során tanultakat az intézményében alkalmazta, kipróbálta!

1.a. Milyen okból kezdett bele, mi volt a konkrét tevékenység, kiket érintett, hogyan működött együtt, hogyan készült rá?

1.b. Miben hozott újat az együttműködés szempontjából ez az eset Ön számára?

1.c. Milyen tényezők támogatták vagy hátráltatták ebben a munkájában?

1.d. Milyen eredményt hozott ez az intézményében?

1.e. Megosztotta-e, és ha igen, hogyan a pilot csoport tagjaival a tapasztalatait? Milyen támogatást, visszajelzést kapott a csoportjától?

3. Milyen támogatásra lenne szüksége és miért a pilotban tanultak alkalmazásához, fenntartásához és megosztásához más kollégákkal?

4. Ha volt alkalma intézményében megosztani tapasztalatait, tudását a pilot mit osztott meg? Hogyan, milyen formában? Mi volt a kollégák, vagy közösség véleménye?

5. Ön szerint mi az együttműködő tanulás legfontosabb három jellemzője? Röviden magyarázza meg a jellemzőket!

Az újratervezett pedagógus kérdőív az értékelés harmadik szakaszában

Kedves Kolléga!

Az alábbi kérdőív az EFFECT projekt keretében működő szakmai közösségek vizsgálatát célzó harmadik kérdéssor. Célunk továbbra is annak megértése miképp lehet hatékonyan és eredményesen támogatni a pedagógusok tanuló szakmai közösségeit. Köszönjük, hogy az első két kérdőív kitöltésével segítette munkánkat, s bízunk benne, hogy most is részt vesz a vizsgálat folytatásában!

A harmadik kérdőívben igyekszünk megismerni a személyes és intézményi tanulási tapasztalatait, s képet alkotni a projekt egészéről.

Kérjük, válaszaival segítse a közös tanulást!

Kálmán Orsolya, Rapos Nóra

projektértékelők

Kérjük, ugyanazt a jelszót használja, mint az első és második alkalommal, mert így egyfelől anonim módon írhatja le véleményét, másfelől össze tudjuk hasonlítani a pilot egyes pontjain adott visszajelzését!

Ezért külön küldjük a pilot összes résztvevőjének jelszavát, hogyha elfelejtette az Ön által megadott kódot, kiválaszthassa ebből.

Jelszó:.....

1. Milyen további feladatokat lát el intézményében? Több válasz jelölhető!
intézményvezető, tagintézmény-vezető
intézményvezető helyettes, tagintézmény-vezető helyettes
osztályfőnök
munkaközösség-vezető
gyakornokok, tanárjelöltek mentorálása
közösségi szolgálatot koordináló pedagógus
egyéb

2. A pilothoz

egyedül kapcsolódtam az iskolából
másokkal együtt kapcsolódtam az iskolából

3. Az alábbi állítások az **Önök csoportjának** (csoport alatt azt a teljes pedagógusközösséget értjük, akikkel a pilotban együtt tanulnak, tevékenykednek) **megismerésére irányulnak**.
Kérjük, minden állítást a következő skála alapján ítéljen meg!

- 1= egyáltalán nem értek egyet
2= nem értek egyet
3= közömbös számomra/nem tudom megítélni
4= egyetértek
5=teljes mértékben egyetértek

1.a.A projektbe kapcsolódáskor világos volt számomra a közös tanulás fókusza.	1-5
1.b A közös tanulási cél volt.....	nyitott kérdés
2. A szakmai célokat érintő kérdések a résztvevők bevonásával kerültek megvitatásra.	1-5
3.a. Az egyéni tanulási céljaim a csoportcélok részévé váltak.	1-5
3.b. Írjon példákat rá!	nyitott kérdés
4.a. A célok megvalósulását folyamatosan nyomon követtük.	1-5
4.b. Írjon példákat rá!	nyitott kérdés
5. A csoport hosszú távú céljait konkrét lépésekre is lebontotta.	1-5
6. A közös tanulás úgy történt, ahogy képzeltem.	1-5
7.A tanulási út támogatása világos volt számomra.	1-5
8.Részt vettem a közös tanulás (gyakorlatok, feladatok) tervezésében, kialakításában.	1-5
9. Úgy éreztem, hogy része vagyok a döntéshozatali folyamatoknak	1-5
10. A tartalom szakmailag inspiráló és elgondolkodtató volt.	1-5
11.Használtam az online terünket a közös munkához.	1-5
12. A résztvevők gyakran és tudatosan reflektáltak saját munkájukra.	1-5
13. A résztvevők gyakran és tudatosan reflektáltak egymás munkájára.	1-5
14. A résztvevők tudatosan megosztották egymással saját jó gyakorlataikat, tapasztalataikat.	1-5
15. A pilotban résztvevők hasznosították a megszerzett tapasztalatokat.	1-5
16. A megszerzett tapasztalatokat hasznosítom a saját pedagógiai gyakorlatomban.	1-5
17. A csoport vezetői támogatták az együttműködést.	1-5
18. Csoportvezetőim megfelelő szakértelemmel rendelkeztek a résztvevők facilitálásához tartalmi kérdésekben.	1-5
19. Csoportvezetőim megfelelő szakértelemmel rendelkeztek a résztvevők facilitálásának folyamatához.	1-5
21. A közös találkozókon, feladatokon túl is volt együttműködés a résztvevők közt.	1-5
22. A pedagógusok együttműködtek egymással különböző problémák megoldásában.	1-5
23. Az online felület támogatta a résztvevők közti interakciót, közös problémák, ötletek felvetését, megvitatását.	1-5
24. A csoporton belüli kommunikáció kölcsönös volt.	1-5
25. A csoport működése jól szervezett, átlátható volt.	1-5
26. Megfelelő információt, támogatást kaptam a tanulásomhoz.	1-5
27. A csoport tagjainak többféle lehetősége volt megismerni egymást.	1-5
28. Bizalommal fordulhattunk egymáshoz.	1-5

29. A követelmények reálisan magasak voltak, és ezáltal új tudásra tettem szert.	1-5
30. A csoport működését hosszabb távra, a piloton túlra is tervezzük.	1-5
31. A csoportban megismert ötletek, módszerek, tanácsok segítették a mindennapi munkám, ezért továbbra is használom majd azokat.	1-5
32. A csoportban megismert ötletek, módszerek, tanácsok segítették a mindennapi munkám, ezért tervezem, hogy megosztom másokkal is.	1-5
33. Közös munka és felelősség, közös munkamegosztás jellemezte csoportunk működését.	1-5
34. Amikor saját munkámról gondolkodtam a csoportban az iskolám céljaira is gondoltam.	1-5
35. Megfelelő mennyiségű kötetlen idő állt rendelkezésre szakmai kérdésekről beszélgetni.	1-5
36. Úgy érzem része lettem egy szakmai tanulóközösségnek.	1-5

4. Írja le mi volt az Ön további szakmai tevékenysége szempontjából a legfontosabb, amit megtanult a projekt során? Miért fontos ez Ön számára?

4.a. Miben volt más ez a tanulási folyamat, mint máskor?

4.b. Miben hozott újat a munkahelyi kollégákkal való együttműködés szempontjából az Ön számára?

4.c. Milyen tényezők támogatták vagy hátráltatták ebben a tanulásban?

4.d. Milyen eredményt hozott a pilot az intézményében és saját munkájában?

5. Milyen támogatásra lenne szüksége és miért a pilotban tanult alkalmazásához, fenntartásához és megosztásához más kollégákkal?

6. Mi a pilot három legfontosabb eredménye, tanulsága az Ön számára?